

KINNITATUD
Lagedi Kooli direktori
käskkiri 12.11.2014 nr 1-2/126

Lagedi Kool

PÕHIKOOI LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVA

2014

Sisukord

SISUKORD	2
ÜLDOSA	3
ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID	3
ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED	4
ÕPPE JA KASVATUSE RÕHUASETUSED NING TAOTLETAVAD PÄDEVUSED.....	5
ÕPPEKORRALDUS	9
HINDAMINE	10
ÕPPETEGEVUSED JA ÕPITULEMUSED ÕPPEAINETI	11
EESTI KEEL	12
VÕÕRKEEL	24
MATEMAATIKA	27
LOODUSÕPETUS	36
AJALUGU	42
INIMESEÕPETUS	45
MUUSIKAÕPETUS	54
KUNSTIÕPETUS	58
KEHALINE KASVATUS	63
TÖÕÕPETUS	65

Üldosa

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Lihtsustatud õppe põhiülesanne on suunata kerge intellektipuudega õpilase arengut ja aidata kujuneda isiksusel, kes tuleb eluga toime võimalikult iseseisvalt, teeb võimetekohast tööd, määratleb end oma rahva liikmena ja riigi kodanikuna.

Lihtsustatud õppele kohaldatakse põhikooli riiklikus õppekavas sätestatud õppe- ja kasvatuseesmäärke ning pädevusi, arvestades järgmisi rõhuasetusi

- õpilane peab lugu iseendast, kodust ja perekonnast, suudab majandada ennast ja oma perekonda
- õpilane armastab kodumaad
- õpilane teadvustab ennast ja kaasinimesi ning nende erinevusi, oma ja teiste rahvaste kultuurilisi erinevusi
- õpilane tunneb ja järgib võimetekohaselt õigusnorme ja demokraatia põhimõtteid
- õpilane hoidub eetilistelt valedest ahvatlustest ja ettepanekutest
- õpilane tunneb terveid eluviise ning püüab neid järgida
- õpilane teab loodushoiu peamisi seisukohti ja püüab tegutseda keskkonda säästes
- õpilane eesmärgistab, kavandab ja hindab oma igapäevast tegevust
- õpilane oskab tuttavates situatsioonides valida, nõu küsida, otsustada ja vastutust kanda
- õpilane on valmis koostööks
- õpilane osaleb võimetele vastavas täiendusõppes
- õpilane mõistab lihtsat teavet, oskab teavet hankida (sh Internetist)
- õpilane valdab järgmisi elementaarskusi: vaatlemine, kuulamine ja kõne mõistmine, kõnelemine; lugemine, kirjutamine, arvutamine
- õpilane mõistab töö vajalikkust, valdab baasoskusi, suudab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile, on valmis endale otsima sobivat tööd
- õpilane omab kujutlust maailmast kui tervikust

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Lihtsustatud õppes lähtutakse järgmistest põhimõtetest

- Lihtsustatud õppes lähtutakse põhimõttest, et igal peab olema võimalus saada haridust vastavalt oma võimetele. Õppekorralduses ja õppesisu valikul arvestatakse õpilaste võimeid ja teisi individuaalseid iseärasusi
- Lihtsustatud õppes peetakse oluliseks samu humanistlikke seisukohti, mida püstitab põhikooli riiklik õppekava. Tähelepanu pööratakse sallivusele erinevuste suhtes, kaaslaste erivajaduste mõistmisele; oma võimaluste ja piirangute teadvustamisele
- Taotletakse iga õpilase arengu toetamist: lapse arengupuute ületamiseks või vähendamiseks rakendatakse temale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid. Selle aluseks on iga lapse arengutaseme ja -võimaluste hindamine. Vajaduse korral koostatakse õpilasele individuaalne õppekava, milles esitatakse vähendatud või ka kõrgendatud nõuded õpitulemustele. Sellisel juhul kohaldatakse eeldatavate õpitulemustena õpilasele koostatud individuaalses õppekavas sätestatud õpitulemusi
- Lihtsustatud õppe sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele
- Kooli õppekava koostatakse nii, et õpilased omandaksid igapäevases elus toimetulekuks vajalikud teadmised ja oskused, väärtushinnangud ja toimimisviisid. Lihtsustatud õppe väljundiks on praktilist tööd väärtustav ja kutseõppeks valmis olev ühiskonna liige. Taotletakse õpetamist, kasvatamist ja arengu toetamist valdavalt praktilise õppeviisi (harjutamise) kaudu. Reegleid ja teooriaid käsitletakse minimaalselt, nende ülesandeks on üldistada ja teadvustada praktiliselt omandatud. Praktilised oskused konkretiseeritakse õpitulemustes. Praktiliste oskuste omandamisel toetatakse emakeeles (suhtlemine, teabe hankimine), matemaatikas jt ainetes omandatud teadmiste ja oskuste. Seosed eri ainevaldkondade vahel kujunevad üldõppe või selle elementide rakendamise, õpetust läbivate teemade, õppeülesannete, -meetodite ja -viiside abil.
- Lihtsustatud õppes suunatakse õpilast omandama sotsiaalseid kogemusi: täitma ülesandeid koostöös, eeskuju järgi, näidise põhjal ning sõnalise selgituse alusel. Õpilaste aktiveerimine eeldab nende psüühilisele arengule vastavate tegevuste valikut, jõukohast õpitegevust, konkreetset ja arusaadavat eesmärgiseadet, õpilaste tegevuse pidevat stimuleerimist ja edusammudele hinnangu andmist. Oluline on õpetaja ja õpilaste emotsionaalne kontakt ühistegevuses, õppe jõukohasus, heatahtlik ja toetav miljöö. Õpioskuste kujunemist soodustavad õpetaja ja lastevanemate sagedased kontaktid (ühised nõudmised, samalaadne abi)
- Kooli õppekava rakendamisel ja arendamisel arvestatakse konkreetse kooli ja klassi õpilastega Tähtis on koostöö eripedagoogiga, aineõpetajatega, lapsevanematega, kutseõppe korraldajatega, valla või linna esindajatega, vajaduse korral spetsialistidega väljastpoolt kooli ja õpilastega.

Õppe ja kasvatus rõhuasetused ning taotletavad pädevused

Õppe ja kasvatus rõhuasetused 1.–2. klassis

Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, mõtlemine on kaemuslik-praktiline, areneb kaemuslik-kujundilise mõtlemise suunas, tegevusega kaasnev kõne on vähene.  ppet os on eelistatud  ld petuslik t oviis või üld- ja aine petuse kombineeritud variant. Soovitav on õppimine praktilise tegevuse ja didaktilise mängu kaudu.  ppematerjal esitatakse õpilastele j ukohases mahus, õpilaste tegevust verbaliseerib valdavalt pedagoog.

Õpetuse p hitaotluseks on õpilase rolli mõistmine ja vastavate alusoskuste omandamine koostevuse ja matkimise tasandil: kuulamine, vaatlemine, matkimine, tegutsemine näidise järgi, võrdlemine, rühmitamine, adekvaatne reageerimine korraldustele, osalemine dialoogis, produktiivse tegevuse tulemusele orienteerumine, tegevusse lülitumine ning ühelt tegevuselt teisele ümberlülitumine, oma välimuse ja õppevahendite korrashoid, omandatud praktilise tegevuse (toimingute) struktuuri ettekujutamine.  pilased omandavad elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse.

Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel (MINA ise) ning MINA – MEIE suhtel: kontakt ja koostevus täiskasvanuga (pedagoogiga), koostevus klassikaaslastega, osalemine õpitud s zeem ngudes ja dramatiseeringutes.

Õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse vastavalt õpilaste individuaalsetele iseärasustele õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega.

V artuskasvatases kasutatakse ülesandeid, kus on vaja hinnata käitumisakte põhimõttel ÕIGE – VALE, motiivi TAHAN kõrval õpitakse lähtuma ka motiivist ON VAJA.

 petaja olulisim ülesanne on toetada õpilase eneseusku ja käitumist õpilase rollis.

Taotletavad  ldp devused 1.–2. klassis

2. klassi lõpuks õpilane

- tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilasena
- eristab oma-v  rast-ühist
- hoiab korras oma koolitarbed ja välimuse, hoiab puhtust
- märkab ilu
- kuulab ja vastab küsimustele
- kontakteerub ühistegevuses teiste inimestega, palub abi ja osutab ise abi kaaslastele
- osaleb klassi ühistegevuses (sh õpitud s zeem ngudes)
- käitub tuttavas situatsioonis viisakalt
- hindab käitumisakte * ige/vale-*, *meeldib / ei meeldi-* tasandil
- oskab looduses käituda õpitu ulatuses ning hinnata oma ja teiste käitumist looduses * ige/vale* põhimõttel täidab ülesanded koostevuses, eeskju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi
- selgitab mõisteid * p ev* ja *aastaajad*
- leiab paberilehelt ja raamatu leheküljelt vajaliku teabe (suunamisel)
- vaatleb esemeid ja märkab nende erinevusi
- eristab objekte ja nende kujutisi kju, suuruse ja värvuse järgi; tajub ruumisuhteid esemete ja kujutiste ning nende osade vahel
- võrdleb ja rühmitab esemeid ja kujutisi erinevate tajutavate tunnuste alusel
- viib kokku eseme või kujutluse ja keelelise väljendi, tunneb tuttavaid esemeid kirjelduse järgi
- väljendab ennast 3–4-sõnaliste lihtlausetega
- kujutab ette ja modelleerib l hitekstis kirjeldatud situatsiooni

- loeb jõukohast õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa
- arvutab 20 piires

Õppe- ja kasvatus rõhuasetused 3.–5. klassis

Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on mälu, hakkab kujunema sisekõne, areneb elementaarne verbaalne mõtlemine. Sisekõne kujunemine võimaldab arendada õpitegevuse kavandamist-reguleerimist: orienteerumine ülesandes, planeerimine, algoritmide valik ja kasutamine, enesekontroll. Õpioskuste seisukohalt on oluline õppeülesannete teadvustamine, st oma tegevuse refleksioon.

Põhitaotluseks on kujundada õpilase roll ja õpioskused, häälestada õpilast suhtuma õppimisse positiivselt.

Õppekavateraviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE/KODUKOHT (paikkond).

Lugemine, kirjutamine, arvutamine, orienteerumine tekstis ja tekstiloomes, vaatlus- ning võrdlusoskus jne omandatakse tasemel, mis võimaldab neid hiljem kasutada ainealaste teadmiste ning tööoskuste omandamiseks.

Väärtuskasvatases on esikohal käitumisaktide teadvustamine ja nende hindamine moraalinormidele vastavuse aspektist. Eesmärk on viisakas ja reeglitekohane käitumine tuttavates situatsioonides.

Oluline on kujundada ja toetada õpilase rolli ning valmistada õpilasi ette uute õppeainete (sh tööõpetuse) õppimiseks alates 6. klassist.

Taotletavad üldpädevused 3.–5. klassis

5. klassi lõpuks õpilane

- osaleb jõukohaselt ühistegevuses, abistab kaaslast
- alustab ja jätkab dialoogi
- käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, tunneb ja järgib lihtsamaid kombeid

arvestab teadaolevaid motiive ja tingimusi käitumisaktide hindamisel, väljendab käitumisaktis ilmnenuid iseloomuomadusi

- kirjeldab oma käitumist konfliktsituatsioonides
- hoidub kaaslast kahjustavast käitumisest
- väljendab ennast arusaadavalt (sh lühitekstide abil)
- mõistab omandisuhteid OMA – VÕÖRAS – ÜHINE-tasandil ja käitub vastavalt
- eristab fantaasiat ja reaalsust
- hoiab puhtust ja korda kodus ning koolis, hoidub loodust kahjustavast käitumisest
- täidab ülesandeid eeskuju, näidise ja õpitud oskuse piirides verbaalse korralduse (sh kirjaliku instruksiooni) järgi
- õpib üksi, klassis ning kodus, osaleb ühistöös
- kasutab tuttavaid abivahendeid õpiülesannete täitmisel (sh lihtsaid skeeme ja sümboleid)
- kirjeldab oma tegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele
- kasutab õpitud enesekontrollivõtteid (resultaadi kontroll, operatsiooniline kontroll)
- mõistab ruumi ja aja suhteid, väljendab neid kõnes
- vaatleb sihipäraselt, võrdleb ning rühmitab objekte ja nähtusi, kui rühmitusalus on antud
- eristab tuttavates situatsioonides ja oma tegevuses põhjust, tagajärge ja eesmärki
- loeb jõukohast õppeteksti ladusalt, tõlgendab õpitud teksti oma sõnadega, kujutab kirjeldatud objekte ja situatsioone ette
- vormistab oma õpiülesanded nõuetekohaselt

Õppe ja kasvatus rõhuasetused 6.–7. klassis

Laste juhtivaks tunnetusprotsessiks on endiselt mälu. Verbaalse mõtlemise areng võimaldab mõista lihtsamaid teooriaid, süstematiseerida praktilisi ja vaimseid kujutlusi.

Põhitaotlus on elementaarse teoreetilise mõtteviisi ja tööharjumuste kujundamine, rollisuhtlemise teadvustamine.

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/KODUKOHT-suhted EESTIGA.

Õpilased omandavad ladusa lugemisoskuse ning koostavad kirjalikke lühitekste, mida kasutatakse omandatud teadmiste ja oskuste kinnistamiseks ning süstematiseerimiseks ja õpetaja suunamisel uute teadmiste omandamiseks. Oluliselt tõuseb tööõpetuse osakaal, mis soodustab oma tegevuse struktuuri teadvustamist, praktiliste baasoskuste omandamist ja kestva tööharjumuste kujunemist.

Väärtuskasvatuses on olulisel kohal suhtlusprobleemide lahendamine ning viisakas ja reeglitekohane käitumine erinevates situatsioonides.

Õpetaja olulisim ülesanne on õpilase rolli toetamine lastel ning uute praktilise ja vaimse tööoskuste kujundamine. Tähelepanu vajab teemade ja töövõtete integreerimine eri õppeainetes.

Taotletavad üldpädevused 6.–7. klassis

7. klassi lõpuks õpilane

- lahendab konflikte rahumeelselt
- selgitab rahulikult oma seisukohta kaaslastele
- täidab ühistegevuses erinevaid ülesandeid, käitub vastavalt rollile
- käitub viisakalt, tunneb kombeid
- tegutseb vastavalt päevakavale
- tunneb tervisliku eluviisi põhitõdesid ja järgib neid
- hindab objektiivselt kaaslaste käitumist, saab aru iseloomude ja võimete erinevustest
- kirjeldab oma käitumist, hindab seda ja vajaduse korral korrigeerib
- mõistab töö vajalikkust
- kasutab õpioskusi ja tuttavaid abivahendeid
- oskab märgata oma õpiraskusi, küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda
- täidab õpitud erialal tööülesandeid, kasutab juhendaja abi
- valdab omandatud õpitoimingute struktuuri: formuleerib ülesande, kavandab tegevuse, täidab ülesande, kontrollib ja hindab tulemust
- teeb vaatluse põhjal järeldusi
- kirjeldab oma praktilist ja vaimset tegevust
- loeb lususalt, hangib informatsiooni oma teadmistele vastavast tekstist
- loeb lihtsat plaani, kaarti, tabelit
- teab inimtegevuse mõju loodusele, hoidub loodust kahjustamast
- valdab emakeele praktilist grammatikat, st mõistab ja kasutab süntaktilisi konstruktsioone nende tähendust arvestades

Õppe ja kasvatus rõhuasetused 8.–9. klassis

Juhtivaks tunnetusprotsessiks on mälu, kuid verbaalse mõtlemise osakaal tõuseb. Uute teadmiste omandamisel suureneb funktsionaalse lugemise osatähtsus, õpilased omandavad oskuse teha märkmeid ja neid kasutada, täita ülesandeid suuliste ja kirjalike juhendite järgi.

Õpetuse põhitaotlus on õpilase sotsialiseerumine ühiskonnas: valmisolek eluks perekonnas, osalemiseks tööturul, jõukohaseks kutse- ja täiendusõppeks.

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/EESTI-suhted MAAILMAGA.

Väärtuskasvatases on esikohal demokraatia põhimõtteid (tolerantsust) toetava kodaniku kasvatamine, kes oskab ja tahab käituda sotsiaalsetele normidele vastavalt, püüab lahendada konfliktsituatsioone kokkulepete teel.

Õpetaja ülesanne on toetada õpilaste sotsialiseerumist ja toimetulekuoskuste kujunemist (kodus, tööturul, ühiskonnas), soodustada teabe iseseisva hankimise ja kasutamise oskuse kujunemist, mõjutada väärtushinnanguid.

Taotletavad üldpädevused 8.–9. klassis

Põhikooli lõpuks õpilane

- suhtleb vastavalt olukorrale, arvestab partneriga
- esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus ja arvestab teistega
- järgib ühiselu reegleid kodus, koolis ja väljaspool kooli
- lahendab lihtsamad eriolukorrad, astub vastu ebasoovitavatele ahvatlustele ning eetilisel või õiguslikult valedele ettepanekutele
- tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna
- hindab õigesti oma võimeid ning kujutab ette oma toimetulekut elus (sh tööturul)
- teab nimetada oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab seista oma õiguste eest, lahendab konflikte seadusi ning moraalinorme arvestades
- arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi, peab kinni kokkulepetest (sh perekonnas), tunneb vastutust oma tegude eest
- loeb, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel
- eristab vahendeid tarbekeemias ja füüsikas
- kasutab jõukohaseid teabevahendeid, teeb märkmeid (konspekteerib), koostab tarbekirja
- täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas
- teab kutseõppe ja täiendusõppe võimalusi
- mõistab igapäevaelus ilmnevaid inimese ja keskkonna seoseid
- mõistab ülesannete õige tõlgendamise ning enesekontrolli tähtsust, kasutab omandatud töövõtteid
- väärtustab praktilist tööd ja on omandanud valmisoleku kutseõppeks

ÕPPEKORRALDUS

Õppe ja kasvatuse korraldus lähtub riiklikus õppekavas esitatud nõuetest ja ülesannetest.

Vajaduse korral koostatakse õpilasele individuaalne õppekava, milles esitatakse vähendatud või ka kõrgendatud nõuded õpitulemustele. Sellisel juhul kohaldatakse taotletavate õpitulemustena õpilasele koostatud individuaalses õppekavas sätestatud õpitulemusi.

Lihtsustatud õpet korraldatakse õppeainete kaupa, rakendades õppeainete lõimimise põhimõtet.

Õpe võib olla korraldatud mitmel viisil: kõiki õppeaineid õpitakse kogu õppeaasta

vältel, erinevate õppeainete õpetamine toimub teatud ajal õppeaastas, üldõpetuslik õpe, mille puhul keskendutakse teatud teemadele, eristamata tavapäraseid ainetunde.

Õppe ja kasvatuse ajakasutus, (sh projekt-, õues- ja muuseumiõppeks ning ekskursioonideks ja õppekäikudeks vajalik aeg) määratakse kooli õppekavas, arvestades „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses” sätestatud nõudeid õppeaasta pikkusele, õpilase suurima nädalakoormuse piiranguid ning punktis 4.6 toodud tunnijaotusplaani

Õppeained/klassid	Õppetundide arv nädalas								
	I klass	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Eesti keel	7	9	8	8	7	6	6	6	6
Võõrkeel					2	2	2	2	2
Matemaatika	5	5	5	5	5	5	4	5	5
Ajalugu						1	2	2	1
Loodusõpetus	1	1	2	2	2	4	4	4	4
Muusikaõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kunst	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tööõpetus	2	2	2	2	4	4	4	5	7
Kehaline kasvatus	2	3	3	2	2	2	2	2	2
Inimeseõpetus	1	1	1	2	2	2	2	2	1
Valikõppeained			2	2	2	2	2	2	2
Nädalakoormus	20	23	25	25	28	30	30	32	32

Eesti keelest erineva õppekeelega koolis õpetatakse eesti keelt kui teist keelt alates kolmandast klassist. Lisaks keeletundidele on soovitatav õpetada eesti keelt teise keelena lõimituna teiste õppeainetega – st toimub praktiline kõnearendus (õppetöö valdavalt eesti keeles) näiteks kunsti-, tööõpetuse ja kehalise kasvatuse tundides. Võõrkeelena õpetatakse ühte keelt, mille valib kool, arvestades oma võimalusi ja õpilaste soove. Võõrkeele õpe algab 5. klassist.

Lihtsustatud õppel olevatele õpilastele võib kohaldada tunnijaotusplaani erinevat tunnijaotusplaani (sealhulgas liita ja ümber kujundada õppeaineid), välja arvatud tööõpetuse osas. Sealjuures tuleb tagada õpilastele võimalused lisaga kehtestatud lihtsustatud õppe õpitulemuste saavutamiseks järgmiselt:

- 1.–2. klassi õpitulemused hiljemalt 2. klassi lõpuks
- 3.–5. klassi õpitulemused hiljemalt 5. klassi lõpuks
- 6.–7. klassi õpitulemused 7. klassi lõpuks
- 8.–9. klassi õpitulemused põhikooli lõpuks

Väikeklassis võib kooli õppekavas võrreldes määrusega muuta tunnijaotusplaani, näha ette vähendatud või asendatud õpitulemused võrreldes määruses sätestatud taotletavate õpitulemustega ja vähendatud õppekoormuse, kuid mitte alla 20 õppetunni õppenädalas. Lihtsustatud õppel olevale õpilasele, kes õpib tavaklassis, kehtestatakse erisused tunnijaotusplaanis individuaalse õppekavaga. Lihtsustatud õppel olevate õpilaste klassis rakendatakse erisusi tunnijaotusplaanis hoolekogu nõusolekul

HINDAMINE

Lähtub Lagedi Kooli õpilaste hindamise korrast.

EESTI KEEL

Õpetuse eesmärgid

Eesti keele õpetuse peamine ülesanne on toetada õpilaste kõne arengut, rõhutades eriti kõnest arusaamise kujundamist. Eesti keele õpetamisega taotletakse, et õpilane

- oskab kuulata ja kõnele adekvaatselt reageerida
- osaleb dialoogis ja väljendab oma mõtteid kuulajale arusaadavalt
- loeb jõukohast teksti, mõistab selle sisu ja mõtet
- kirjutab arusaadavalt, teeb märkmeid, mõistab ja koostab tarbekirja
- on omandanud elementaarse ülevaate eesti keele süsteemist, tunneb põhitermineid
- valdab praktiliselt eesti keele lauseehitust, igapäevast sõnavara ja sõnade muutevorme, saab aru sõnade ja lausete otsesest tähendusest ning oma kogemuste piires ka pragmaatilisest tähendusest
- kasutab eesti keelt õpitegevuses ja igapäevases elus
- kavandab oma tegevust kõne abil, kommenteerib ning hindab seda, reguleerib oma ja teiste tegevust vastavalt üldistele käitumisnormidele
- tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet
- tunneb ilukirjanduslike tekstide liike, omab elementaarset ülevaadet rahvuskirjandusest ja oskab nimetada mõnda kirjanikku; tunneb ja jälgib oma võimete kohaselt üldinimlikke kõlbelisi arusaamu, valdab vastavat tavasõnavara

Eesti keele õppe rõhuasetused 1.–2. klassis

Eesti keele õpe 1.–2. klassis koosneb aabitsaeelsest, aabitsa- ja aabitsajärgsest perioodist.

Õppimise eelduseks on lapse suutlikkus tunnetada ennast õpilasena ning mõista ja sooritada õpiülesandeid.

Lihtsustatud õppekava vajava lapse tunnetustegevus toetub 1.–2. klassis valdavalt praktilisele tegevusele ja lähiümbruse tajumisele, mis on osaliselt võrreldav eakohaselt arenenud lapse tegevusega neljandal-viiendal eluaastal. Tunnetuslik aktiivsus on madalam, kujutluste ja keeleüksuste vaheline seos ebatäpne või osaliselt puudu. Tegevusega kaasnev privaatkõne on kasin või ei ilmne üldse.

Kooliikka jõudes kasutab laps oma kõnes baassõnavara (tajutud/märgatud esemete ja tegevuste sõnastamine) ja piiratud hulgal vabade laienditeta lihtlaused. Kõnest arusaamine sõltub situatsiooni mõistmisest. Baassõnavaraga võrreldes konkreetsema või üldisema tähendusega sõnu ning nende grammatilisi seoseid lauses laps valdavalt ei mõista. Lihtsustatud õppekava vajav 1.–2. klassi laps suudab töömälus hoida kolme- või neljasõnalist lausungit.

Kõne alaarengust ja tegevusele kaasneva kõne puudulikkusest tuleneb vajadus reguleerida laste õppetegevust koostöös ja eeskuju järgi ning kommenteerida lapse tegevust.

1.–2. klassi õpilastele on iseloomulikud impulsiivsed, äärmuslikud, negatiivsed, harvem positiivsed emotsioonid ja ebastabiilsed tunded. Väiksemal osal lastest ilmneb emotsioonide inertsus. Esialgu ei kontrolli õpilased oma emotsioone, mis väljendavad reaktsiooni keskkonnale ning oma primitiivsetele tarvetele. Ka enesehinnang on otseses seoses õpetaja, vanemate ja kaaslaste suhtumisega.

Tundevalla kujunemine ennetab kognitiivset arengut. Ilmnevad soovid rahuliku ja sõbraliku keskkonna ning positiivse suhtumise (sh füüsilise kontakti) järele.

Õpilaste passiivsus, kognitiivsete protsesside, kõne ning tundevalla arenematus tingib vajaduse mõjutada õpiülesannetega eelkõige esimese ajuploki (ajutüvi, koorealused moodustised) ning parema poolkera koore aktiivsust ja talitluslikku arengut. Eelistatud on praktiline või materialiseeritud tegevus ning tajuprotsesside suunamine; protsess ja tulemus seostatakse kõnega.

Õpitakse kõnet kuulama, tajutavaid objekte ja nähtusi jälgima, vaatlema ja võrdlema ning erisuguste tunnuste alusel rühmitama; mõistma ja täitma suulisi korraldusi; osalema dialoogis.

Oskustest on peamised tuumlauset (baaslauset) ja laiendatud lihtlauset mõistmine, koostamine ja kasutamine, lugemine ja kirjutamine.

Peamised õppeviisid on praktiline harjutamine ja didaktiline mäng. Kujundatakse oskused tegutseda koos õpetajaga, matkides, eeskuju järgi ning orienteeruda oma kehas ja lähimas aegruumis. Omandatud toiminguid ajendatakse ja kinnistatakse verbaalsete repliikidega. Tegevuse verbaalne kommenteerimine, kokkuvõtete tegemine ning lühitekstide interpreteerimine on valdavalt õpetaja pädevuses.

Õpilasi ärgitatakse õpetaja ütlust kordama (kooris ja/või individuaalselt) ning lõpetama. Vaimsete ülesannete täitmisel toetatakse näitvahenditele, õpitavad toimingud materialiseeritakse, kasutatakse lihtsaid skeeme, sümboteid, graafilisi orientiire.

Motivatsiooni kujundamiseks antakse õpilastele nii õpitegevuses osalemise kui ka tulemuste puhul võimalikult sageli konkreetseid positiivseid hinnanguid. Positiivsele hinnangule võiks kaasneda konkreetne soovitus midagi paremini teha. Korraldused antakse osatoimingute kaupa, arvestatakse õpilaste kõnemõistmise taset. Õpilaste ajutegevuse aktiveerimiseks kasutatakse võimalikult sageli sensomotoorseid ülesandeid. Õppeülesannete esitamisel rõhutatakse selle eesmärki (... *kirjutada tuleb õigesti, valida õige täht*).

Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

1. klassi lõpuks õpilane

- mõistab, koostab (tegevuse, pildi ja/või skeemi alusel) ning kasutab kontekstist/situatsioonist lähtuvalt sensomotoorsele kogemusele toetuvat lihtlauset (3–4 sõna)
- määrab sõnade järjekorra 3–4-sõnalises lauses
- väljendab oma mõtet vähemalt tuumlausega
- kasutab elementaarseid viisakusväljendeid
- vastab dialoogi repliigile
- alustab dialoogi oma tarvete rahuldamiseks
- häälib kuni 5-häälikulisi sõnu, koostab analüüsitud sõnade (noop)skeeme, määrab häälikujärje sõnas
- määrab õpetaja võrdleva hääldamise abil häälikute pikkuse 1–2-silbilistes sõnades ja kasutab sõnu analüüsides sobivaid sümboteid (noope)
- laob analüüsitud sõnu tähtedega, teeb analüüsitud sõnade ära kirja
- tunneb suuri ja väikseid trükitähti
- kirjutab väikseid kirjatähti
- loeb veerides 1–3-silbilisi sõnu, tuumlauseid ja vähe laiendatud lihtlauseid, saab aru loetu tähendusest (oma kogemuste piires)

2. klassi lõpuks õpilane

- mõistab, koostab (4–5 sõna) ja kasutab sensomotoorsetele kogemustele toetuvat laiendatud lihtlauset
- kõneleb õpetaja suunamisel oma tegevusest (3–4 lausega)
- korduvates situatsioonides kasutab viisakusväljendeid
- alustab ja jätkab dialoogi oma kogemusele vastavas situatsioonis
- iseloomustab õpetaja suunamisel objekti 2–3 tajutava tunnuse alusel
- loeb õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa
- leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste abil sõnu ja lauseid, järjestab sisu järgi pildiseeria, vastab küsimustele lause ja/või lõigu sisu kohta valiklugemise abil
- taastab lühiteksti abivahendeid kasutades (pildid, pildiseeriad, küsimused, sõnalünkadega laused)
- määrab häälikujärje sõnas
- määrab häälikurühma tabeli alusel
- muudab ja määrab abivahendi abil 1–2-silbilistes sõnades lihthääliku pikkust
- kirjutab analüüsitud 1–2-silbilise sõna häälikkoostist moonutamata
- teeb lugema õpitud lause ära kirja lühikeste sõnade ja kõnetaktide kaupa

Eesti keele õppe rõhuasetused 3.–5. klassis

Emakeeleõpetuse peamine eesmärk on soodustada olulisi arengulisi muutusi õpilaste tunnetuslikus-kõnelises tegevuses.

Õpilase ajutegevus on täiustunud. Kasvab analüütilist taju ja kõnetegevust korraldava vasaku poolkera osakaal, mis võimaldab esemete, tegevuste ja sündmuste seni hägusaid mälukujutlusi suurema hulga tunnuste abil täpsemaks muuta. Lisaks kaemuslik-praktilisele mõtlemisele suunatakse last järjest enam kasutama kujundilist mõtlemist.

Õpilase analüütilis-sünteesilise taju ja sellest kujunevate kujutluste areng eeldab õpetaja suunamisel toimuvat esemete tunnuste/omaduste, osade ning funktsioonide märkamist ja teadvustamist. Nendele toetudes saab arendada esemete, tegevuste, sündmuste jm rühmitamis- ning üldistamisoskust.

Konkreetsed ja üldistatud kujutlused ning nende vahelised assotsiatiivsed seosed on baas, millele toetudes kujunevad ja arenevad keeleüksuste tähendused (sõna ja selle vormid, sõnaühendid, laused/lausungid, hargnenud ütlus, sidus tekst), laienevad võimalused nimetatud üksusi valida ja kombineerida.

Kasvab oluliselt kõne mõju käitumisele ja tunnetustegevusele (sh tegevuse reguleerimisele). Kõne abil ammutatakse varem omandatud teadmisi mälust sihipäraselt; luuakse rohkem uusi mõtestatud seoseid (sõnaühendite, tekstisidusate lausete mõistmine ja kasutamine); hangitakse uut teavet; suunatakse tunnetusprotsesse (tajumise suunamine, materjali seostamine mälus, mõtlemisoperatsioonide sooritamine); kommenteeritakse, kavandatakse ja kontrollitakse oma tegevust.

Õpilane õpib oma tegevuse protsessi kommenteerima. Esialgu toimub see väliskõnes (endale suunatud privaatkõne), seejärel sosinkõnes, mis hiljem läheb üle sisekõneks. Sisekõnes lõimuvad keeleüksuste tähendused kujutlustega, kuid 3.–5. klassi õpilased rakendavad sisekõnet esialgu hargnenult ning piiratult, mis aeglustab õpitegevuse tempot.

Tunnetuslik-kõneline tegevus, mis toimub õpilase lähimas arengutsoonis (potentsiaalses arenguvallas), valmistab õpilasi ette 6.–7. klassis õppimiseks (loodusõpetus, ajalugu, inimeseõpetus jm) ning elementaarsete keeleteadmiste omandamiseks.

Lugemistehnika ja õigekirjaoskuse arenemine on omavahel tihedalt seotud. Mõlema oskuse jaoks on oluline automatiseerida esmalt häälikanalüüsi (häälikute olemasolu, häälikute järg; kirjutamisel häälimine, lugemisel veerimine) ja seejärel ka foneemanalüüsi (häälikurühmade äratundmine, häälikupikkuse kui kõnetakti vältele osutaja äratundmine lugemisel ja määramine kirjutamisel võrdleva hääldamise alusel).

Automatiseerumata osaoskuste sooritamiseks on vaja materialiseeritud abivahendeid (graafilised orientiirid, värvid, analüüsietappide tulemuste visualiseerimine).

Õpetamisel on tähelepanu keskmes häälimise ja võrdleva hääldamise oskuste arendamine. Eesmärgiks on, et õpilased suudaksid nimetatud operatsioone sisekõnele toetudes sooritada, tempot kirjutamisega kohandada ja lugemisoskuse arenguks tõsta. Nimetatud operatsioonide sooritamise kiiruse tahtlik reguleerimine on otseselt seotud lugemistehnika ja õigekirja omandamisega. Häälimist ning võrdlevat hääldamist kasutatakse ühtlasi enesekontrollioskuse omandamiseks.

Lugemisoskuse kujunemine sõltub veel olulisel määral õpilase jaoks tuttavate süntaktiliste konstruktsioonide esinemise sagedusest tekstis ning õpilase keeleüksuste tähenduse valdamise tasemest.

Lugemistehnika arendamise eesmärgiks on jõuda sisult ja keeleliselt kohandatud tekstide ladusa lugemiseni või vähemalt selle piirini. Õpetaja suunab õpilasi tekste analüüsima sisu ja mõtte mõistmise seaduspärasusi arvestades.

Teksti esmasele lugemisele ja pedagoogi suunavatele kommentaaridele järgneb sündmuse puhul stseenide järjestuse, kirjelduse puhul tunnuste ja omaduste valdkondade teadvustamine. Korduval lõikude kaupa lugemisel suunatakse õpilasi mõistma lausete tähendust ja lausetevahelisi seoseid, tuletama tekstis puuduvat teavet, märkama mõistmiseks olulisi keeleüksusi (sõnu, sõnaühendeid, osalauseid), kirjeldama tekkivaid kujutlusi.

Tekstis orienteerumist arendavad valiklugemise ülesanded (esmalt lõikude ja seejärel kogu teksti ulatuses). Valiklugemise ülesanded on suunatud lühikese sisukokkuvõtte ning ilukirjandusliku teksti puhul ka varjatud teabe sõnastamisele. Õpilaste väljendust täiendatakse ja konkretiseeritakse.

Tekstis esinevat otsekõnet analüüsitakse õpetaja suunamisel. Dialoogi analüüsides saavad õpilased saadud teadmisi ka ise suhtlemise reguleerimiseks rakendada. Harjutatakse väljendite valikut sõltuvalt suhtlemissituatsioonist, käitumisaktide hindamist, konfliktide reguleerimist soodustavate ütluste kasutamist.

Alustatakse teksti kohta küsimuste moodustamise ja kaaslastele esitamise õpetamist.

Jutustamises eristatakse kahte valdkonda – tekstilähedane jutustamine (vahendatud tekstiloome) ja jutustamine oma kogemusest.

Tekstilähedase ümberjutustuse kui vahendatud tekstiloome õppimine sõltub järgmistest asjaoludest: mälu muutumisest juhtivaks tunnetusprotsessiks; teksti sisu ja mõtte mõistmise tasemest; keeleüksuste valdamisest; keeruliste grammatiliste struktuuride lihtsamateks ja tekstisidusateks muutmise oskusest; teabeüksuste variatiivse sõnastamise oskusest.

Tekstilähedasel jutustamisel tuleb hoiduda teksti fragmentaarsest sõnastamisest või mehaanilisest päheõppimisest. Oluliseks tuleb pidada teabe järjestamist, sõnavara variatiivset valimist, lausungite seostamist ja nende parandamist järeltööna. Teksti mitmekordsel taastamisel tuleb muuta abivahendeid ja varieerida sõnastust. Sobivateks abivahenditeks on skeemid koos tugisõnadega (sh ka küsisõnad).

Praktilise grammatika õppimise peamised eesmärgid on tuumlause mallide hulga laiendamine; muutevormide kasutamine eri lausemallides ja mitmes tähenduses; tuumlausete ühendamine ja sisestamine, et mõista ja moodustada koondlauseid, laiendatud lihtlauseid ning lihtsamate seostega kaheosalisi liitlauseid.

Lausemallide baasiks on kujutlused tegevussituatsioonidest (skemaatilised kujutluspildid) ja nende kombinatsioonid. Oluline on teadvustada situatsioonide komponente: subjekt(id), objekt(id), vahendid, tunnused (sh tegevus või seisund), aeg, ruum jne. Jõutakse tajutavate sündmuste/nähtuste põhjuse ning eesmärgi mõistmise ja sõnastamiseni. Oluline on põhjuse ja eesmärgi eristamine ning nende ettekujutamine ajas ja ruumis.

Keeleüksuste tähenduse selgitamine, täpsustamine ja täiendamine toetub rühmitamisoskusele ja teadmiste rühma kuuluvatest objektidest, sündmustest, nähtustest, tunnustest.

Lausetähenduse mõistmine toetub põhisõna ja laiendite seoste, mille teadvustamiseks harjutatakse süntaksiküsimuste esitamist. Sõnade ja sõnaühendite tähendust seletatakse ja täpsustatakse kontekstis.

Liitsõnade ja tuletiste tähenduse mõistmiseks on oluline uute allrühmade moodustamiseks vajalike spetsiifiliste tunnuste teadvustamine (*loom – rohusööja, inimene – tööline – kaevur*).

Võrdluste ja metafoorsete väljendite tähenduse seletamine eeldab ühistele tunnustele osutamist (*tuli / päike küpsetab, seisab postina / liikumatult*).

Peamiseks tööviisiks on praktiline harjutamine. Keeleüksuste analüüs sisaldab enamasti semantilisi ülesandeid. Keeleterminite kasutamine jääb valdavalt õpetaja pädevusse. Uute õpioskuste omandamine algab materialiseeritult.

Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele. Kirjalikult esitatud töökorralduse täitmist saab nõuda juhul, kui töövõte on koostegevuses ja/või matkimise teel omandatud.

Raskusastme varieerimiseks muudetakse materjali keerukust, pedagoogi osalemist ehk õpilase iseseisvuse astet ja/või abivahendeid.

Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

3. klassi lõpuks õpilane

- mõistab ja koostab kuni 5-sõnalist lihtlauset
- kasutab laiendatud lihtlauses nimi-, omadus- ja tegusõnade õpitud vorme
- koostab õpitud sõnavormidega mitmeid sõnaühendeid
- osaleb ühistegevuse ajal dialoogis (küsimus-vastus, teade-küsimus)
- võrdleb ja kirjeldab kahte tuttavat objekti tajutavate tunnuste alusel
- muudab ja määrab graafilistele orientiiridele toetudes veaohlike häälikute pikkust üksikhäälikutest koosnevates sõnades
- kirjutab pärast analüüsi õigesti 2–3-silbilisi üksikhäälikutest koosnevaid sõnu
- kirjutab ära kirjas 1–2-silbilisi sõnu (originaalteksti täiendavalt vaatamata)
- kontrollib ära kirja õigsust
- loeb õpitud teksti valdavalt sõnade kaupa
- leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, vastab küsimustele (sh annab hinnangu tegevusaktile)
- annab abivahendeid kasutades ja koostöös õpetajaga tekstilähedaselt edasi õpitud pala sisu

4. klassi lõpuks õpilane

- mõistab ja koostab kuni 6-sõnalist lihtlauset
- laiendab lihtlauset skeemide ja süntaksiküsimuste abil
- kasutab laiendatud lihtlauset ja sihitisosalauset
- osaleb ühistegevuse ajal üksteise tegevust reguleerivas dialoogis
- võrdleb ja kirjeldab esemeid rühmas (kuni 3 objekti); kirjeldab ühistegevust
- analüüsib ja moodustab käändevorme skeemide abil
- rakendab abiga sõnaühendis ja lauses käändevorme (õpitud funktsioonides)
- kirjutab õigesti üksikhäälikutest koosnevaid kuni 4-silbilisi sõnu
- sooritab ära kirja sõnahaaval
- kasutab suunamisel õigekirja kontrollimise võtteid
- loeb õpitud teksti sõnade ja süntagmade kaupa, arvestab kirjavahemärke
- loeb õppimata teksti vähemalt sõnahaaval
- leiab küsimuste-korralduste järgi tekstist sõnu, lauseid ja lõike (sh peamõttele osutavaid lauseid)

- tuletab tekstis sõnastamata teabe oma kogemustele/teadmistele toetudes ja õpetaja juhendamisel
- vastab küsimustele teksti kohta (põhjuslikud seosed, hinnangud tegevustele, tegudele)
- annab ühisvestlustes hinnanguid tegevusaktidele
- annab abivahenditele toetudes tekstilähedaselt ja valikuliselt edasi teksti või lõigu sisu

5. klassi lõpuks õpilane

- mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist lihtlauset
- mõistab õpitud koond- ja liitlausete liike tekstis ja tekstiväliselt; oskab neid suunatult moodustada
- rakendab lauses sõnade muutevorme (õpitud funktsioonides)
- kasutab eri tüüpi dialoogirepliike koostegevuses, teeb kokkuvõtteid ühistegevusest
- sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegevuse planeerimisel, valib ja kasutab abivahendeid
- kirjutab õigesti lihthäälikutest koosnevat sõnu
- kirjutab häälikuühenditega sõnu pärast analüüsi õigesti
- sooritab ära kirja peamiselt sõnapaaride kaupa
- kasutab kirjutamisel enesekontrollivõtteid
- kasutab sõnavormide analüüsimisel ja moodustamisel algoritmi
- täidab valiklugemise ülesandeid, lugedes õpitud teksti ladusalt häälega või endamisi vaikselt
- leiab tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, osaleb lõigu ja teksti peamõtte sõnastamisel
- annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegevusakti(de)le ning põhjendab seda
- annab tekstilähedaselt edasi tekstilõikude sisu, pealkirjastab lõike ja osaleb sõnastuse täpsustamisel

Eesti keele õppe rõhuasetused 6.–7. klassis

6.–7. klassis on keskne eesmärk soodustada juhtiva ajupoolkera (valdavalt vasaku) analüütilise tegevuse (sh kõnepiirkondade) arengut.

Kujundilises tunnetustegevuses kasvab märgatavalt verbaalse teabe osakaal, mis võimaldab tekstidest hangitud teabe põhjal luua uusi kujutlusi, mõista põhjus-tagajärg-seoseid.

Õpilaste verbaalsed mehhanismid ei ole veel iseseisvaks õpitegevuseks piisavad. Varasemaga võrreldes rohkem kasutatakse hargnenud korraldusi ning variatiivseid skemaatilisi vahendeid, suunatakse õpilasi abivahendeid ja töövõtteid valima, töövõtete eesmärke ja töösamme sõnastama.

Uue oskuse omandamisel nõutakse õpilastelt toiminguga kaasnevat kommenteerimist ja enesekontrolli sooritamiseks harjutamise käigus protsessile järgnevat kirjeldamist. Oluliseks peetakse oskust esitada koostegevuses kaaslastele soovitusi, leida ja parandada eksimusi. Töövõtete mehaanilist sooritamist aitab vältida sõnastuse varieerimine ja hoidumine reeglitest praktilise tegevuse toeta.

Sõnavara mahu suurenemine, sõnatähenduste täpsustumine, uute semantiliste seoste loomine sõnade vahel tõstab keelekasutuse osakaalu tunnetustegevuses. Õpetamisel pööratakse 6.–7. klassis tähelepanu omadussõnadele: tähenduse täpsustamine, rakendamine laiendina. Suunatakse enamlevinud sõnamoodustusmallide omandamist, sõnavormide rakendamist erinevates tähendustes, sõnade mõistmist ja kasutamist ülekantud tähenduses.

Õpitakse leidma tekstist tundmatu tähendusega sõnu ja tuletama nende tähendust konteksti põhjal, märkama ja parandama semantilisi eksimusi sõnaühendites ja lausetes. Sõnaühendite moodustamisel on oluline seostada ühte sõna võimalikult paljude teistega.

Eesmärk on harjutada uue teksti ladusat häälega lugemist. Lugemiskiiruse reguleerimisel lähtutakse iga õpilase suulise kõne tempost. Alustatakse lihtsate tekstilõikude vaikset ülesandega lugemise (s.o teabe otsimine) õppimist.

Korduval häälega lugemisel püütakse jõuda elementaarse ilmekuseni, mis suures osas sõltub lapse oma kõne ilmekusest ja teksti eelneva analüüsi tulemustest.

6.–7. klassis on tekstikäsitluse eesmärkideks eri mõistmisstrateegiate kasutamine ja ümberjutustuse variantide harjutamine.

Õpilaste iseseisvuse suurendamiseks esitatakse ülesanded lähtuvalt teksti mõistmise strateegiast ja jutustamise liigist, arvestatakse lapse tekstianalüüsi oskuse kujunemise etappi. Harjutatakse ülesannete esitamist kaasõpilastele.

Tekstis kirjeldatud keeruliste ja/või lastele vähetuntud stsenaariumite korral rakendatakse detailset analüüsi. Teksti sisu kokkuvõtte ja allteksti sõnastamine vajab veel õpetaja parafraaseerimist, st kokkuvõtlikku sõnastamist.

Tekstis orienteerumiseks lisandub valiklugemisele temaatilise lugemise õppimine, mis on ühtlasi eeldus temaatiliseks ja tegelase nimel jutustamiseks.

Alustatakse kirjaliku ümberjutustuse õpetamist, mis esialgu vajab detailset etappide kaupa suunamist. Kirjutatud tekst loob järeltöövõimalused sisu ja sõnastuse puudujääkide leidmiseks ning parandamiseks.

Praktilises lauseõpetuses tegeldakse lausete ühendamise, sisestamise ja laiendamisega. Kaheosaliste liitlausete mõistmist ja moodustamist harjutatakse mallide kaupa, lähtudes nende grammatilisest tähendusest.

Kõnearenduse seisukohalt peetakse oluliseks, et õppija oskaks muuta lause kontekstisidusaks. Suunavate abivahenditena kasutatakse skeeme. Õpilaste tähelepanu pööratakse lauseid ja lauseosi siduvate sõnade tähendusele ning sõnajärjele.

Harjutusmaterjali koostamisel lõimitakse keeleõpetust teiste õppeainetega, st kasutatakse teistele ainetele tüüpilisi lausekonstruktsioone ja aktiveeritakse vastavat sõnavara.

Ärakerjaoskusi rakendatakse kirjalike ülesannete täitmisel kõikides õppeainetes. Ärakerja harjutamise eesmärk on lausete või mitmest sõnast koosnevate lauseosade kaupa kirjutamine. Jätkub õigekirjaoskuste automatiseerimine, kasutatakse variatiivset harjutusmaterjali. Õpilasi suunatakse märkama õigekirja seisukohalt keerulisi häälikkoostisi sõnades enne kirjutamist, sooritama valikulist enesekontrolli, kasutama metakeelelisi operatsioone ortograafiareeglite rakendamiseks. Harjutatakse võõrsõnade hääldamist ja õigekirja.

Suhtlemisoskuste kujundamisel toetutakse kirjaliku dialoogi repliikide suunatud analüüsile: mida ja milleks öeldakse, kuidas eesmärk realiseeritakse (strateegia), kuidas repliiki hargnenult sõnastaks kõneleja ja kuulaja. Tähelepanu pööratakse otseselt sõnastamata teabe tuletamisele. Kirjaliku dialoogi analüüsimise oskustele toetudes harjutatakse sobivate repliikide valimist olenevalt kirjeldatud situatsioonist.

Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6. klassi lõpuks õpilane

- mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle; mõistab kaheosaliste liitlausete tähendust, eristab osalauseteга väljendatud suhteid ja seoseid
- küsib ja edastab teavet tuttavates situatsioonides, suunab enda ning teiste tegevust käitumisnorme arvestavalt
- jälgib kaaslaste vastuseid ning täiendab neid
- osaleb õpitegevuse planeerimisel, kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid, küsib abi, valib ja kasutab abivahendeid
- kasutab sõnade õpitud muutevorme eri funktsioonides (tegusõna muutevorme õpetaja abiga)
- moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitud mallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja tuletiste tähendust

- kirjutab sõnu õigesti, kasutab vajaduse korral individuaalseid abivahendeid, teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust
- analüüsib sõnavormi koostist ja tähendust
- moodustab sõnavorme, esitab suunamisel süntaksi- ja morfoloogiaküsimusi
- loeb õpitud teksti kõne tempos ladusalt sisule vastava tooniga, täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid
- loeb jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmade kaupa
- taastab tekstilõikude sisu (valikjutustamine), valib ja kasutab jutustamiseks abivahendeid
- kirjeldab situatsioone ja objekte plaani alusel
- annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelas(t)e käitumisele
- mõistab seisukohtade võimalikku erinevust suhtlemisel, selgitab oma seisukohti selgitab talle mõistetavate sündmuste ajalisi ning põhjuslikke seoseid
- tuletab sõnu õpitud liidetega; moodustab liitsõnu
- kasutab sõnade käände- ja pöördevorme, analüüsib sõnavormide koostist
- tunneb ja rakendab tähekasutusreegleid
- kasutab õpitud ortograafiareegleid õpetaja suunamisel
- loeb jõukohast võõrast teksti kõne tempos
- loeb õpitud teksti ladusalt mõningase ilmekusega
- täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid
- rakendab õpetaja juhendamisel temaatilist lugemist
- iseloomustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, rühmitab neid teadaoleva(te) tunnus(t)e alusel
- annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelas(t)e käitumisele ja põhjendab seda viidetega tekstile või oma kogemusele
- taastab analüüsitud teksti sisu vastavalt püstitatud ülesandele (valikuliselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult), vajaduse korral rakendab teksti analüüsimisel kasutatud abivahendeid
- koostab pärast ühist ettevalmistust kavale, tugisõnadele või sõnaühenditele toetudes lühikese kirjaliku ümberjutustuse

7. klassi lõpuks õpilane

- mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle
- mõistab ja kasutab suunatult eri suhteid väljendavaid kaheosalisi liitlauseid
- hangib teavet teistelt inimestelt; õpetaja suunamisel tekstist

Eesti keele õppe rõhuasetused 8.–9. klassis

8.–9. klassis on peamine eesmärk soodustada õpilastel oma tegevuse reguleerimise kujunemist (peaju frontaalsagarate funktsioonid), et omandatud oskusi ja elementaarseid keeleteadmisi võimetele vastavalt ja võimalikult iseseisvalt rakendada. Vajalik on aju kõnepiirkondade analüütilise tegevuse pidev stimuleerimine variatiivsete ülesannetega.

Õpilasi ergutatakse võimalikult iseseisvalt oma tegevust planeerima, toimingute eesmärgi teadvustama, töövõtteid valima, tulemusi kontrollima ja hindama. Tulemused sõltuvad eesti keele kui õppeaine lõimimisest teiste ainetega (keelematerjal, ühised nõuded, osaliselt samalaadsed ülesanded).

Ilukirjanduslike tekstide käsitlemisel ja suhtlemisõpetuses on rõhuasetus pragmaatilise tähenduse mõistmisel, mis omakorda toetub keeleüksuste semantilise tähenduse arengule. Tekste analüüsides arutletakse tegelaste käitumise üle: motiivid, kavatsused, tegevusakte soodustavad või takistavad tingimused, moraalsed valikud, tulemus mõju tegevusakti sooritajale ja teistele, tegelasarühmade ühised tunnused, tunded ja hoiakud. Meedia põhjal arutletakse ühiskonnas toimuvate protsesside üle, püütakse eristada fakte ja arvamusi.

Teabetekstide käsitlemisel harjutatakse erilaadse teabe hankimist, märkmete tegemist, konspekteerimist, sõnaraamatute kasutamist. Kujundatakse tarbekirjade mõistmise, koostamise ja blankettide nõuetekohase täitmise oskust.

Tekstiga tutvumisel ja tekste analüüsidest muutub valdavaks sihipärane endamisi lugemine: valiklugemine ülesandega (teabe otsimine), uue teabe iseseisev märkamine, valmistumine jutustamiseks ümberjutustuse liigist lähtudes. Analüüsi tulemusena sõnastatakse teksti sisu lühikokkuvõtte ja alltekst, mida vajaduse korral parafraaseerib pedagoog. Tekstianalüüsi eesmärk on õppida iseseisvalt kasutama teksti mõistmisstrateegiaid. Oluliseks valdkonnaks on seejuures jätkuvalt kirjalik dialoog, mille analüüsile toetub argidialoogi elementaarne teadvustamine ja reguleerimine.

Harjutatakse ümberjutustuse eri liikide koostamist, varieerides üldistamise ja konkretiseerimise osakaalu. Suunatakse originaalteksti ja märkmete kasutamist vahendatud tekstiloomel ajal.

Lauseõpetuses on rõhuasetus lausetähenduse mõistmisel ning muuteharjutustel. Praktilises lauseõpetuses toetutakse oskusele moodustada sõnavorme ja sõnu, mõista nende tähendust ning sõnade seost (tegusõna- ja nimisõnafraase).

Sõnavara laiendamisel ja sõnatähenduse seletamisel suunatakse õpilaste tähelepanu objektide rühma tunnustele, funktsioonidele, omadustele, tunnuse tunnustele, objekti osadele. Suunamist vajab sõnavormide ja tuletiste eristamine, abstraktse tähendusega sõnade ning metafoorsete väljendite mõistmine.

Eesmärk on saavutada võimalikult õige kiri ja rakendada kirjutamist ühe operatsioonina teiste ülesannete täitmisel.

Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

8. klassi lõpuks õpilane

- kasutab õpitud lausemalle suulisel ja kirjalikus tekstis
- märkab ja hindab kaaslaste käitumise (sh sõnakasutuse) sobivust
- reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlikele seisukohtadele
- analüüsib suunavate küsimuste abil dialoogi
- tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab tuletisi
- tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käänevorme
- kasutab tuttavat teabekirjandust juhendamisel
- loeb jõukohast teksti teabe hankimiseks ladusalt ja endamisi
- analüüsib jõukohast teksti ja täidab ülesandeid (õpitud mõistmisstrateegiate ulatuses)
- esitab küsimusi teksti kohta (mõistmisstrateegiatest lähtuvalt)
- taastab õpitud teksti (suuliselt) erineval viisil (õpetaja suunamisel): tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt; rakendab analüüsi käigus kasutatud abivahendeid
- iseloomustab tegelast ja tegelasrühma plaani järgi
- kirjeldab tegevusi ja sündmusi oma kogemuste ja eri õppeainete materjalide põhjal (abiga)
- koostab pärast ühist arutelu tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse
- kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töodes
- märgistab olulist teavet väljendavaid teabeüksusi tekstis (suunamisel), teeb märkmeid tekstide põhjal
- koostab õpitud tarbekirja (näidise järgi)

Põhikooli lõpetaja

- tunneb lausete eri tüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust, kasutab neid teabe hankimisel ja sõnastamisel
- teab adekvaatse suhtlemise põhimõtteid tavaolukorras käitumiseks (peres, eakaaslastega, töökollektiivis, ametiasutuses jne)
- mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust, erinevust ja vastandlikkust
- selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele
- hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalinõuetele vastavust tavaolukorras, käitub vastavalt
- loeb jõukohast teksti endamisi sihipäraselt, häälega, mõistmiseks vajaliku selguse ja intonatsiooniga
- kasutab tekste ja teatmikke teabe hankimiseks
- teeb märkmeid ja konspekteerib elementaarselt
- taastab tuttavat teksti erineval viisil (kokkuvõtlikult, laiendatult, tekstilähedaselt)
- kirjeldab tegevusi ja sündmusi teistele arusaadavalt
- iseloomustab tegelasi ja tegelasrühmi; seletab ja hindab nende käitumist
- koostab õpitud tarbekirja liike
- valdab elementaarseid teadmisi grammatikast: sõnaliigid, käänamine ja pööramine, liht-, koond- ja liitlause, sõnamoodustus
- järgib kirjutamisel tähekasutusreegleid ja peamisi ortograafiareegleid, leiab ja parandab õigekirjavigu

VÕÕRKEEL

Võõrkeelena õpitakse inglise, saksa või vene keelt.

Võõrkeelte õppe kirjeldus on üles ehitatud, lähtudes keeleoskustasemete kirjeldustest Euroopa keeleõppe raamdokumendis (edaspidi *raamdokument*).

Õpetuse eesmärgid

Võõrkeele õpetusega taotletakse, et õpilane

- õpib kuulama ja mõistma lihtsat igapäevast võõrkeelset kõnet; osaleb vestluses
- omandab võõrkeele häälduse, intonatsiooni ja rütmi
- omandab sõnavara, mis on vajalik elus toimetulekuks
- realiseerib oma kõnesoovi eluliselt vajalikes situatsioonides
- tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet (reklaam, kuulutused jne)
- täidab lihtsamaid tarbekirja blankette, individuaalset ankeeti
- kasutab vajaduse korral sõnaraamatuid, vestlussõnastikke
- omandab elementaarsed keeleüksused ja kasutab neid kõnes

Võõrkeele õppe rõhuasetused 5. klassis

Võõrkeeleõpetus 5. klassis on eelkõige propedeutilise suunitlusega: õpilasi valmistatakse ette keeleoskuse omandamiseks. Oluline on, et õpilased saaksid elementaarsed teadmised võõrkeele eripärast, et nad hakkaksid tajuma võõrkeelele omast kõla, intonatsiooni.

Keeleõpetuse eesmärk on õpetada kasutama keelt loomulikes suhtlusolukordades. Seepärast on õpetaja ülesandeks luua klassis võimalikult loomulik keelekeskkond. Sellele aitavad kaasa erinevad õppemeetodid, mille käigus kujundatakse suhtlus- ja käitumisoskusi.

5. klassis on esmatähtis kuulamisoskuse ja kuuldust arusaamise oskuse arendamine. Õpilasi õpetatakse aktiivselt kuulama, eristama üksikuid sõnu, väljendeid, lauseid, aga ka hääletooni ja intonatsiooni. Kuulamisoskuse kujundamine on vahetult seotud matkimise ja järelekordamisega ning artikulatsiooniaparaadi arendamisega. Oluline on õpetada märkama ka kõneleja miimikat ja žeste, sest need toetavad kõne mõistmist. Õpilane omandab oskuse reageerida initsiatiivsele repliigile (küsimus, teade, korraldus).

Keeleõppes kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: keeleüksused, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

Taotletavad õpitulemused võõrkeeles 5. klassis

5. klassi lõpuks õpilane

- tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid suulises kõnes ja kirjalikes lühikestes tekstides, saab aru nende tähendusest
- vastab lühikestele väga lihtsatele küsimustele õpitu ulatuses; oskab esitada väga lühikesi lihtsaid küsimusi
- tunneb tähestikku, tunneb ära õpitud sõna kirja pildi
- oskab teha ära kirja võõrkeelsetest tekstidest
- oskab kirjutada oma isikuandmeid
- suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse.

Taotletavad õpitulemused 5. klassi lõpuks osaoskuse ti	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Võõrkeel	A1.1	A1.1	A1.1	A1.1

Taotletavad õpitulemused võõrkeeles 6.–7. klassis

6. klassi lõpuks õpilane

- saab aru õpitud sõnadest ja lühikestest lausetest
- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele
- mõistab lihtsaid sagedamini esinevaid väljendeid ja sõnu sisaldavaid tekste
- kasutab õpitud sõnu ja väljendeid oma (küsimuste esitamine, küsimustele vastamine) vajaduste väljendamiseks
- suudab kirjutada lühikesi lauseid ja fraase enda ja oma lähima ümbruse kohta

7. klassi lõpuks õpilane

- saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest
- saab aru lihtsatest kirjalikest tekstidest, mis on seotud igapäevaelu ja vajadustega
- oskab suuliselt lühidalt tutvustada ennast ja oma lähiümbrust
- suudab alustada ja lõpetada lühivestlust õpitud teemade piires; osaleda lühidialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide piires
- kirjutab lihtsaid lühiteateid igapäevaeluga seotud tegevustes (nt postkaart, kutse)
- oskab näidise järgi lühikesi kirjeldavaid tekste koostada

Taotletavad õpitulemused 7. klassi lõpuks osaoskuse ti ja võõrkeele ti	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A1.2	A1.2	A1.2	A1.2
Muud võõrkeeled	A1.2	A1.2	A1.1	A1.1

Võõrkeele õppe rõhuasetused 8.–9. klassis

Kujundatakse ja kinnistatakse võõrkeele alaseid (jätkuvalt integreeritult teiste õppeainete ja huvitegevusega) teadmisi ning oskusi, mis aitavad õpilastel toime tulla edaspidises iseseisvas elus. Põhiülesandeks jääb endiselt kõnekeele arendamine. Sellest tulenevalt kujundatakse kõnest ja tekstist arusaamist, ergutatakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpetatakse orienteeruma igapäevases võõrkeelses teabes, iseseisvalt sõnaraamatuid, vestlussõnastikke ja teabevahendeid kasutama, lihtsamaid tarbekirja vorme täitma. Jätkuvalt kujundatakse keele kõiki osaoskusi.

Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

8. klassi lõpuks õpilane

- saab õpitud temaatika piires aru lühidialoogidest ja tekstidest
- saab aru lühikestest lihtsatest tekstidest (nt postkaardid, teeviidad, teated, sõnumid) ja leiab neist vajaliku teabe
- saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhustest
- osaleb lihtsates lühikestes igapäevaelulistes suhtlussituatsioonides
- saab aru olulisest teabest olmetekstides (menüü, juhendid, lihtsamad küsimustikud)
- kirjeldab suuliselt oma tegevusi igapäevaelulistes situatsioonides

Põhikooli lõpetaja

- on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa(de) kultuurist
- saab aru lihtsatest dialoogidest, väga lühikestest juttudest, teadetest ja sõnumitest tuttavatel teemadel, mis on seotud igapäevaeluga
- loeb sageli kasutatava sõnavaraga lühikesi tekste ja faktilist infot sisaldavaid tekste (nt kuulutused, isiklikud kirjad), leiab tekstis sisalduvat infot
- tutvustab suuliselt ennast, oma huvisid ja oma pereliikmeid, kirjeldab lähiümbrust ja tegevusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires
- kirjutab lühikesi ja lihtsaid tekste: erinevat tüüpi sõnumeid, kirjeldusi, minevikus toimunud tegevusi, kirjeldab oma tundeid ja arvamusi

Põhikooli lõpuks taotletavad õpitulemused osaoskuse ja keeleti	Kuulamne	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A2.1	A2.1	A2. 2	A2.1
Muud võõrkeeled	A2.1	A2.1	A2.1	A2.1

MATEMAATIKA

Õpetuse eesmärgid

Matemaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane

- saab aru matemaatika vajalikkusest oma elus ja tegevuses
- oskab suunamisel otsida matemaatikaalast teavet (sh Internetist)
- omandab iseseisvaks tööks ja koostööks vajalikud oskused ning hoiakud
- õpib ümbritseva maailma esemeid ja nähtusi struktureerima (järjestama, võrdlema, rühmitama, loendama, mõõtma)
- omandab
  - naturaalarvude, harilike ja kümnendmurdude praktilise tähenduse
  - kujutluse peamistest suurustest, suuruse mõõtmise ühikutest ja nendevahelistest tähtsamatest seostest
  - meetermõõdustiku ja ajaühikute süsteemi tähenduse ja oskuse neid praktiliselt kasutada
  - lihtsamate mõõtmiste sooritamise vilumuse, oskuse kasutada mõõteriistu (joonlaud, kaal, kell)
  - oskuse sooritada kõiki nelja aritmeetilist tehet õpitud mitmekohaliste naturaalarvudega
  - oskuse lahendada liht- ja liittekstülesandeid
  - kujutluse geomeetrilistest kujunditest ja kehadest, nende tunnustest ja omadustest
  - oskuse moodustada/joonestada geomeetrilisi kujundeid joonestusvahendite abil

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

Õpetamise ülesandeks on aidata lastel omandada kujutlus matemaatikast kui õppeainest. Konkreetsete praktiliste toimingute kaudu selgitatakse, millega aine tegeleb ning kuidas see on seotud õpilaste endi elu ning tegevusega.

Täpsustatakse õpilaste kogemuslikke kujutlusi esemete ja suuruste maailmast, omandatakse kujutlused hulkadest, vormist, ruumist ja ajast, arvudest 20 piires, arvude liitehitusest ja esitamisest kümnendsüsteemis. Õpitakse opereerima hulkadega, sooritama liitmis- ja lahutamistehteid suulise arvutamise võtet kasutades.

Õpitakse ära tundma ja nimetama lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid, omandatakse esmased kujutlused mõõtmisest ja mõõtühikutest. Esmasel tutvumisel tekstülesannetega õpitakse rakendama liitmis- ja lahutamise elementaarioskusi lihtsamate eluliste probleemide lahendamiseks.

Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

1. klassi lõpuks õpilane

- võrdleb ja järjestab esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi
- orienteerub ruumis ja tasapinnal küsimuse *kus?* ja korralduse *pane ...!* alusel
- opereerib hulkadega (oskab hulki võrrelda, võrdsustada ja ühendada ning eraldada osahulka)
- vastab küsimusele *mitu?* (nii haaramise teel kui ka loendades)
- nimetab, kirjutab ja võrdleb arve 10 piires
- teab arvude koostist 10 piires
- liidab ja lahutab 10 piires
- sooritab ja kommenteerib esemete hulga suurust muutvaid tegevusi (+ , - , =)
- teab rahaühikuid
- moodustab erinevatest õpitud rahatähtedest vajaliku rahasumma
- teab geomeetriliste kujundite *ring*, *kolmnurk*, *nelinurk* nimetusi
- nimetab nädalapäevade ja aastaegade nimetusi õiges järjekorras

- konstrueerib praktiliselt geomeetrilisi kujundeid; joonistab kõverjoont; sirgjoont
- koostab matemaatilisi jutukesti ja lahendab neid õpetaja abiga
- eristab tekst- ja tulpülesannet

2. klassi lõpuks õpilane

- moodustab abivahendeid kasutades arve 1–20
- vastandab hulgaelemente arvuga (20 piires)
- määrab arvu koha naturaalarvude reas (20 piires)
- järjestab arve 1–20
- eristab kümnelisi ja ühelisi kahekohalises arvus (20 piires)
- loeb ja kirjutab arve 1–20
- loeb, kirjutab ja lahendab liitmis- ja lahutamise võrdusi 20 piires (järku ületamata)
- kasutab vajaduse korral liitmise vahetuvusseadust
- lahendab kolme arvu liitmise või lahutamise liitülesandeid (20 piires)
- seostab ajasuhteid *eile, täna, homme* nädalapäevadega
- eristab ajasuhteid *üleeile* ja *ülehomme*
- tunneb kellade liike ja kellaosade nimetusi
- määrab aega täistundides
- kasutab mõõtmisel pikkusühikut *sentimeeter*
- mõõdab joonlaua abil lõigu pikkust sentimeetrites
- võrdleb lõikude pikkusi mõõtmise tulemuste järgi
- joonestab ettemärgitud punktide järgi joonlaua abil kolmnurka ja nelinurka
- tajub lihttekstülesannete struktuuri, teab nende lahendamise üldpõhimõtteid ning vormistamisnõudeid
- kasutab õpitud rahaühikuid ostu-müügi operatsioonide praktilisel sooritamisel (20 piires)
- koostab ja lahendab ühetehtelisi tekstülesandeid summa ja vahe leidmiseks 20 piires (õpetaja abiga)

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

3.–5. klassis tutvustatakse õpilastele peamisi naturaalarvudega arvutamise võtteid 1000 piires, luuakse kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite ja kehade elementidest. Õpetatakse omandatud teadmisi eluliste probleemide lahendamiseks rakendama (sh õppekäikude ja õuesõppe kaudu).

Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvumõistest 1000 piires, õpitakse eristama järkarve ja järguühikuid, omandatakse arvude ehitust kümnendsüsteemis ja rakendatakse seda arvutamisel.

Tutvutakse suulise ja kirjaliku arvutamise algoritmidega. Tundmatu suuruse leidmisel kasutatakse oma teadmisi tehtekomponentide vahelistest seostest. Antakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse tundma tehteid nimega arvudega. Praktiliselt tutvustatakse harilike murdarvude olemust, nende skemaatilist märkimist, lugemist ja kirjutamist.

Õpitakse geomeetriliste kujundite elemente eristama, nimetama ja joonestama, vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahendeid kasutama.

Kujundatakse arusaam, et elus ettetulevaid probleeme saab sõnastada tekstülesandena. Õpitakse kasutama oma teadmisi tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima lihtsamaid liht- ja lihtsituatsioone (ühe- ja kahetehtelised tekstülesanded õpitavate seoste kohta), omandatakse kujutlus situatsiooni (ülesande) analüüsimisest ja lahendusstrateegia väljatöötamisest. Õpitakse tekstülesande lahendamiseks vajalikke tegevusi planeerima, lahendust kirjalikult vormistama.

Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

3. klassi lõpuks õpilane

- järjestab arve 1–100 kasvavas ja kahanevas järjekorras esimesest antud arvust teise antud arvuni (nii suuliselt kui ka kirjalikult)
- eristab ühelisi, kümnelisi ja sajalist 100 piires
- jaotab ja koostab arve kümnelite ja üheliste järgi 100 piires
- võrdleb arve 100 piires
- kirjutab ja loeb võrratusi 100 piires
- teab arvude ehitust kümnendsüsteemis 100 piires
- teab numbri asukoha tähtsust arvu märkimisel 100 piires
- eristab paaris- ja paarituid arve 100 piires
- kontrollib liitmise ja lahutamise tulemust pöördtehtega (100 piires)
- liidab ja lahutab arve 20 piires üleminekuta ja ühest kümnest teise üleminekuga (suulise arvutamise võtet kasutades)
- liidab ja lahutab arve 100 piires üleminekuta ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades)
- teab mõõtühikuid *meeter, kilogramm, liiter, minut, tund, kuu, aasta*; rahaühikuid ja seoseid 1 ööpäev = 24 h; 1 aasta = 12 kuud; 1 m = 100 cm
- eristab naturaalarve nimega arvudest
- määrab kellaega täis- ja pooletunnise täpsusega
- määrab aega kalendri järgi päevades
- liidab ja lahutab ühenimelisi arve 100 piires
- mõõdab meetrites ja sentimeetrites (100 piires)
- joonestab sirglõigu etteantud mõõdu järgi
- joonestab ruudulisele paberile nelinurga etteantud mõõtude järgi
- eristab kahetehtelist tekstülesannet ühetehtelisest (õpetaja abiga)
- analüüsib ja lahendab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid (õpetaja abiga)
- sooritab praktiliselt ostu-müügi operatsioone (100 piires)

4. klassi lõpuks õpilane

- esitab arvu kümnelite ja ühelite summana (100 piires)
- liidab ja lahutab 100 piires (suulise arvutamise võtet kasutades)
- tähtsustab järkude kohakuti kirjutamist kirjalikul arvutamisel
- liidab ja lahutab 100 piires ilma järguühikut ületamata (kirjaliku arvutamise võtet kasutades)
- mõistab korrutamise ja jagamise olemust
- teab korrutamise ja jagamise tabelit
- korrutab ja jagab täiskümneid ühekohalise arvuga (ilma järku ületamata) 100 piires
- kasutab tehtekomponentide nimetusi
- leiab puuduva tehtekomponendi proovimise teel ja analoogia põhjal
- määrab tehete järjekorra kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes
- eristab osa tervikust
- leiab tegevuslikult osa tervikust (oskab märkida kirjalikult)
- teab mõõtühikuid *sentimeeter*, *millimeeter*, *tsentner* ja seoseid 1 min = 60 sek; 1 cm = 10 mm; 1 ts = 100 kg
- ütleb kellaaega veerandtunnise täpsusega (veerand, kolmveerand)
- eristab ühe- ja mitmenimelisi arve
- liidab ja lahutab 100 piires ühe- ja mitmenimelisi arve (suulise ja kirjaliku arvutamise võtet kasutades, õpetaja abiga), vajaduse korral teisendab tulemuse
- eristab murd- ja kõverjoont
- joonestab lõike etteantud mõõdu (3 cm, 5 cm 6 mm) järgi
- teab nurkade liike (*täis-*, *nüri-*, *teravnurk*)
- joonestab joonlaua abil nurki (*täis-*, *terav-*, *nürinurk*)
- lahendab koostöös õpetajaga lihttekstülesandeid arvu suurendamiseks või vähendamiseks mingi arv korda
- kasutab ostu-müügi ülesannetes sõltuvust $maksumus = hind \cdot hulk$
- loeb ja mõistab erinevalt esitatud andmete skeeme
- koostab skeemi järgi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid (koostöös õpetajaga)
- lahendab kahetehtelisi tekstülesandeid (koostöös õpetajaga)

5. klassi lõpuks õpilane

- järjestab arve suuliselt ja kirjalikult 1000 piires, esitab neid ühest antud arvust teise antud arvuni
- eristab järguühikuid, oskab määrata nende arvu
- võrdleb arve 1000 piires
- liidab ja lahutab kirjalikult arve 1000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga)
- jagab kirjalikult ühekohalise arvuga 100 piires nii üleminekuta kui ka üleminekuga (jäägita ja jäägiga)
- korrutab ja jagab suuliselt ja kirjalikult ühekohalise arvuga 1000 piires (ilma üleminekuta)
- kontrollib liitmist/lahutamist ja korrutamist/jagamist pöördtehetega 1000 piires
- leiab puuduva tehtekomponendi 1000 piires (nelja aritmeetilise tehete ulatuses)
- määrab tehete järjekorra kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes
- jagab jäägiga 1000 piires (kirjaliku arvutamise võtet kasutades)
- loeb ja kirjutab Rooma numbreid I–X
- eristab murru lugejat ja nimetajat
- märgib skemaatiliselt lihtmurde, oskab neid lugeda ja kirjutada
- leiab jagamistehte abil osa antud arvust 1000 piires

- teab mõõtühikuid *gramm, kilogramm, tonn, meeter, kilomeeter* ja seoseid $1 \text{ a} = 365$ päeva, $1 \text{ km} = 1000 \text{ m}$, $1 \text{ kg} = 1000 \text{ g}$
- liidab ja lahutab kirjalikult nimega arve 1000 piires (vajaduse korral teisendab vastuse)
- teab ringjoont, ruutu ja ristkülikut
- joonistab šablooni abil ringjoont
- tajub tekstülesannetes sõltuvusi: *hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind;*
- lahendab lihtülesandeid osa leidmiseks tervikust
- eristab seoseid *korda/võrra, rohkem/vähem* ning neile vastavaid aritmeetilisi tehteid
- lahendab näidise eeskujul kahetehtelisi tekstülesandeid; vormistab ülesande kirjalikult
- modelleerib praktilisi situatsioone, kasutades sõltuvusseoseid: *hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind.*

Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.–7. klassis kujundatakse üldise arvutamisoskuse eeldused, õpetatakse rakendama omandatavaid teadmisi ja oskusi erinevates arvsituatsioonides (naturaal- ja murdarvud; nimega ja nimeta arvud) ning mõistma seost arvutamise oskuse ja eesmärgi vahel.

Täiendatakse kujutlusi arvudest 100 000 piires, õpitakse eristama järke ja klasse. Kirjalikul arvutamisel rakendatakse teadmisi arvude ehitusest kümnendsüsteemis; õpitakse sooritama liitmise ja lahutamise tehteid mitmekohaliste arvudega, korrutamist ja jagamist ühekohalise arvuga.

Kujundatakse arusaam, et nimega arvudega arvutamisel tuleb lähtuda tehete sooritamise üldistest seaduspärasustest, kuid unustada ei tohi ka nimega arvu olemust. Õpitakse lahendama geomeetriaülesandeid (liitma ja lahutama lõikude pikkusi, arvutama kujundite übermõõtu jne).

Laiendatakse kujutlusi harilikest murdudest: harilike murdude liigid ja nendega tehtavad arvutused. Avatakse kümnendmurru mõiste, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi.

Rõhutatakse oma tegevuse iseseisva planeerimise tähtsust eluliste situatsioonide (eelarve ja menüü koostamine, ostukorvi kalkuleerimine) analüüsimisel ja lahenduse otsingul (kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine). Kujundatakse oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi analoogiliste seostega eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel.

Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6. klassi lõpuks õpilane

- järjestab naturaalarve 10 000 piires (suuliselt ja kirjalikult)
- kirjutab ja loeb naturaalarve kasvavas ja kahanevas järjekorras 10 000 piires
- võrdleb arve 10 000 piires, esitab võrdlemise tulemuse märkide $<$, $>$, $=$ abil
- esitab arvu järguühikute summana ning järguühikute summa järgi (10 000 piires)
- ümardab arve kümneliste ja sajalisteni 10 000 piires
- liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga)
- korrutab ja jagab kolmekohalist arvu ühekohalisega 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga)
- suurendab ja vähendab arvu 10, 100, 1000 korda 10 000 piires
- korrutab ja jagab kirjalikult neljakohalist arvu ühekohalise arvuga 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga)
- kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehtega 10 000 piires
- leiab puuduva tehtekomponendi, kasutades nelja aritmeetilist tehet 10 000 piires
- määrab tehete järjekorra avaldistes
- kasutab lugemisel ja kirjutamisel Rooma numbreid I–XX
- eristab, loeb ja kirjutab lihtmurdu, liigmurdu ning segaarvu

- võrdleb ühenimelisi murde
- liidab ja lahutab ühenimelisi murde
- leiab ühte ja mitut osa arvust
- eristab kümnnendmurdu naturaalarvust, loeb ja kirjutab kümnnendmurde, seostab kümnnendmurde rahaga
- liidab ja lahutab kümnnendmurde
- arvutab vanust, sünniaastat, ajavahemikku, sündmuse toimumise aega
- teab mõõtühikuid *detsimeeter; detsiliiter, milliliiter; sajand* ja seoseid $1 \text{ dm} = 10 \text{ cm}$; $1 \text{ m} = 10 \text{ dm}$; $1 \text{ saj} = 100 \text{ a}$
- teisendab, liidab ja lahutab nimega arve kirjaliku arvutamise võtet kasutades
- eristab kolmnurki nurkade järgi
- liidab ja lahutab lõikude pikkusi
- arvutab kolmnurga, ruudu ja ristküliku übermõõtu
- lahendab tekstülesandeid tervikust ühe ja mitme osa leidmiseks
- lahendab kolmetehtelisi ülesandeid lahendusplaanile toetudes (õpetaja abiga)
- lahendab probleemsituatsioone (õpetaja abiga)

7. klassi lõpuks õpilane

- järjestab naturaalarve suuliselt ja kirjalikult 100 000 piires
- loeb ja kirjutab naturaalarve 100 000 piires
- nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras (100 000 piires)
- kirjutab arve klasside ja järkude tabelisse ja vastupidi (100 000 piires)
- võrdleb arve 100 000 piires
- määrab järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste ja kümnetuhandeliste arvu antud arvus (100 000 piires)
- ümardab arve tuhandeliteni 100 000 piires
- kasutab Rooma numbreid I–XXX daatumite lugemisel ja kirjutamisel
- liidab ja lahutab kirjalikult 100 000 piires
- korrutab ja jagab kirjalikult kahekohalise arvuga (toetudes algoritmile) 100 000 piires
- leiab puuduva tehtekomponendi, kasutades nelja aritmeetilist tehet
- kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehetega
- määrab tehete järjekorra mitmetehtelistes avaldistes
- teisendab liigmurru segaarvuks ja segaarvu liigmurruks
- taandab murde
- korrutab ja jagab lihtmurdu ühekohalise arvuga
- leiab terviku tema osa järgi
- liidab ja lahutab kümnnendmurde
- korrutab ja jagab kümnnendmurde 10, 100, 1000-ga, ühekohalise arvuga ja täiskümnetega
- kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid ja suhteid
- arvutab hulknurga übermõõdu mõõtmisel saadud või etteantud andmetega
- leiab aritmeetilist keskmist
- teab tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja lahenduse otsimise võtteid
- lahendab liht- ja liitülesandeid õpetaja osalise abiga

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

8.–9. klassis laiendatakse ja süvendatakse teadmisi ning oskusi arvude järjestamisest, rühmitamisest, võrdlemisest 1 000 000 piires. Kinnistatakse mõistete valimise ja rakendamise oskusi ning mõnesammuliste tüüpülesannete lahendamiseks vajalikke tegevusi. Luuakse eeldused lihtsate matemaatiliste tekstide ja mudelite mõistmiseks, omandatud oskuste teadlikuks kasutamiseks elukutse omandamisel. Süvendatult kirjeldatakse ja selgitatakse matemaatilisi tegevusi igapäevaste eluliste probleemide lahendamisel (palk, maksud, arved).

Täpsustatakse ja laiendatakse teadmisi geomeetriliste kujundite ja kehade tunnustest ja omadustest. Antakse kujutlus pindala- ja ruumalaühikutest, õpitakse sooritama vastavaid arvutusi geomeetriaülesannete lahendamisel.

Laiendatakse peamiste mõõtühikute kasutamise ja naaberühikuteks teisendamise oskusi. Lahendatakse tekstülesandeid, sealhulgas rakenduslikke ülesandeid; kujundatakse arusaam vajadusest kirjeldada elust tulenevaid probleeme matemaatilise tekstina; õpetatakse lugema ja koguma lihtsaid andmestikke, arvutama aritmeetilist keskmist; lugema ja koostama mõningaid tulp- ja sektordiagramme. Oluliseks peetakse kõigi omandatud arvutusoskuste kasutamist igapäevaste eluliste probleemide (laen, järelmaks, intress, alla- ja juurdehindlus) modelleerimisel ja lahendamisel. Kujundatakse oskus kavandada oma tegevust lahendusstrateegia otsingul ja arvutamise võtete valimisel.

Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

8. klassi lõpuks õpilane

- järjestab naturaalarve 1 000 000 piires suuliselt ja kirjalikult
- loeb, kirjutab, nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 1 000 000 piires
- võrdleb arve 1 000 000 piires
- ümardab arve etteantud järguni (1 000 000 piires)
- teab Rooma numbraid I–XXXV
- liidab, lahutab; korrutab, jagab ühe- ja kahekohalise arvuga 1 000 000 piires
- liidab ja lahutab ühenimelisi murde ja segaarve
- korrutab ja jagab murde naturaalarvuga
- leiab tervikut osa järgi
- liidab ja lahutab kümnendmurde
- korrutab ja jagab kümnendmurde ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga
- leiab aritmeetilist keskmist
- kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid ja suhteid
- sooritab tehteid nimega arvudega (ka kümnendmurdudena väljendatult)
- teab pindalaühikuid *ruutmillimeeter*, *ruutsentimeeter*, *ruutdetsimeeter*, *ruutmeeter*, *ruutkilomeeter*; *aar*, *hektar*
- eristab keskkonnas geomeetrilisi kujundeid (*ristkülik*, *ruut*) ja kehi (*kuup*, *risttahukas*, *silinder*, *püramiid*, *kerä*)
- arvutab valemi ($S = a \cdot a$; $S = a \cdot b$) abil pindala
- joonestab sümmeetriatelje suhtes sümmeetrilisi lõike, kolmnurki ja nelinurki
- arvestab tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja teab lahenduse otsingu võtteid
- lahendab ja koostab kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid skeemi järgi.

Põhikooli lõpetaja

- loeb ja kirjutab arve 1 000 000 piires
- eristab järguühikuid
- võrdleb arve 1 000 000 piires
- ümardab arve etteantud järguni (1 000 000 piires)
- liidab ja lahutab; korrutab ja jagab kahekohalise arvuga (1 000 000 piires)
- kontrollib nelja aritmeetilise tehte õigsust vastava pöördtehtega
- leiab puuduva tehtekomponendi
- määrab tehete järjekorra nelja- ja viietehtelistes ülesannetes
- kasutab kalkulaatorit
- teab protsendi praktilist tähendust
- teisendab hariliku murru kümnendmurruks ja vastupidi
- korrutab ja jagab kümnendmurdu kahekohalise arvuga
- teab õpitud mõõtühikuid ja nendevahelisi seoseid
- väljendab protsente kümnendmurdudena ja vastupidi
- leiab protsenti arvust ja arvu protsendi järgi
- liidab, lahutab; korrutab ja jagab nimega arve kahekohalise arvuga (teisendamisega)
- arvutab ruudu ja ristküliku ümbermõõdu ning pindala; arvutab kuubi ja risttahuka ruumala kas mõõtmisel saadud või etteantud andmete järgi
- loeb ring-, tulp- ja joondiagramme
- lahendab probleemsituatsioonide põhjal kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid

LOODUSÕPETUS

Õpetuse eesmärgid

Loodusõpetuse õpetamisega taotletakse, et õpilane

- tunneb ära kodukoha ja Eesti loodusobjekte
- oskab looduses käituda, huvitub looduse tundmisest
- mõistab inimtegevuse mõju keskkonnale, väärtustab keskkonnasäästlikku eluviisi ning säästvat tarbimist; teab looduskaitse põhimõtteid
- teab ohutusreegleid ja käitub ennast ja teisi säästvalt vastavalt keskkonna tingimustele
- hangib loodusteaduslikku teavet, kasutades tekste, plaane, kaarte, mudeleid ning viies läbi vaatusi ja katseid: sõnastab saadud teavet, teeb märkmeid ja edastab neid graafiliselt suuliselt ja kirjalikult

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

1.–2. klassis moodustab loodusõpetuse ainekogu last ümbritsev keskkond. Tunnetuse lähtepunktiks on õpilaste praktilised kogemused ja igapäevaelu nähtused.

Loodusõpetuse tundides õpitakse kuulama, jälgima ja vaatlema loodusnähtusi ja -objekte, olulisel kohal on ühisvaatlused. Matemaatikaalaste teadmiste (nt suurus-, ruumi- jt mõisted) abil õpetatakse loodusnähtusi ja -objekte võrdlema, sobitama ja rühmitama. Emakeelealastele teadmistele toetudes õpitakse loodusnähtusi ja -objekte kirjeldama. Kujundatakse suuliselt esitatud korralduste mõistmise ja täitmise oskus. Loodusteaduste omandamist ja kinnistamist saadab käeline tegevus loodus- või tööõpetuse tunnis: vaatlusaluse objekti voolimine, joonistamine (šabloonil järgi), värvimine, lõikamine, rebimine ja kleepimine, seoseid ja suhteid kajastava pildiseeria järjestamine sisu järgi.

Tähelepanu pööratakse õpilaste tundeelu arendamisele ning väärtushinnangute ja -hoiakute kujundamisele, liikumisele ja käitumisele looduses, väärtustatakse terveid eluviise. Pannakse alus keskkonnataju kujunemisele, tunnetuslikule huvile ja austusele looduse vastu.

Peamiseks õppeviisiks 1.–2. klassis on vaatlus ja praktiline tegevus loodusobjektidega, looduslikele vahenditele ja piltidele toetuv vestlus. Palju kasutatakse didaktilist mängu ja õuesõpet. Õpetegevusega kujundatakse lisaks loodusloolistele teadmistele õpilaste suhtlemis- ja kollektiivse töö oskusi ning rahuldatakse laste liikumisvajadust (eriti välitundides läbiviidud mängud).

Vaimsete ülesannete täitmisel toetatakse (eelistatult) looduslikele või näitlikele vahenditele.

Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

1. klassi lõpuks õpilane

- lahendab õpitud ülesandeid koostöös õpetajaga (värvimis-, sobitus-, valikülesandeid jt)
- keskendab õpetaja (täiskasvanu) suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile
- orienteerub kodus, koolis ja kooliteel (täiskasvanute abil)
- eristab õpitud taimi, loomi, linde ja loodusnähtusi, õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab neid 2–4-sõnalise lausega
- nimetab õpitud kodu- ja metslinde, taimi, nende kuulumisrühma (piltide rühmitamine)
- nimetab aastaaegu, nende järjestust ja aastaegadele iseloomulikke loodusnähtusi

2. klassi lõpuks õpilane

- täidab tuttavaid verbaalselt esitatud ühe- ja kaheosalisi tööjuhiseid valdavalt iseseisvalt
- nimetab, rühmitab kodukoha elusa ja eluta looduse objekte ja toob esile nende iseloomulikud tunnused (õpetaja abiga või küsisõnade toel)
- võrdleb vaadeldavaid objekte 2–3 tajutava tunnuse põhjal (õpetaja suunamisel)
- iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tugisõnadele toetudes)

- keskendab õpetaja (täiskasvanu) suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile; teeb lihtsamaid loodusvaatlusi (õpetaja suunamisel); iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tabeli alusel, tugisõnadele toetudes)
- kirjeldab peamisi aasta jooksul toimuvaid rütmilisi muutusi elus ja eluta looduses
- loetleb õpitud taimede nimetusi ja nende kuuluvusrühma (juurviljad, puuviljad, köögiviljad, lilled, lehtpuud, okaspuud)
- loetleb õpitud loomade/lindude nimetusi ja tunneb kuuluvusrühma (metsloomad, (-linnud), koduloomad, (-linnud), rändlinnud), nimetab mõningaid fakte nende elu kohta
- nimetab koduümbruse veekogusid, pinnavorme, puid, taimi, loomi õpitu ulatuses
- kirjeldab 3–4 lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (pildile toetudes)
- järjestab (abivahenditele toetudes) aastaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmusega/tegevusega

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

3.–5. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele. Varemõpitud toetudes jätkatakse õpilaste loodusteadliku maailmapildi kujundamist ja seostatakse saadud teadmisi teistes õppeainetes omandatuga.

Arendatakse ning süstematiseeritakse tajusid (eelkõige nägemis- ja ruumitaju) ning kujutlusi. Arendatakse esemete/objektide ning nende osade äratundmist, terviku jaotamist osadeks, osade ühendamist oluliste (iseloomulike) ja mitteoluliste (individuaalsete) tunnuste alusel.

Vaadeldakse looduses toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiu põhimõtetega.

Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtushinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes soovi osaleda keskkonnaprobleemide ennetamisel ja lahendamisel. Koduümbruse keskkonnaprobleemide kõrval käsitletakse 5. Klassis ka Eesti keskkonnaprobleeme.

Õpitegevuses kasutatakse esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemist (sh demonstratsioonkatsed), terviku ja selle osade eristamist, võrdlemist, rühmitamist ja kirjeldamist esitatud kava järgi (5–6 lauset).

Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi ja kommunikatiivseid võimalusi (looduslooline teabekirjandus, DVD- ja videofilmid, televisiooni- ja raadiosaated).

3.–5. klassis õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, omandatakse elementaarne arusaamine Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist.

Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

3. klassi lõpuks õpilane

- kirjeldab vaadeldavaid objekte 3–5 lausega
- võrdleb vaadeldavaid objekte võrdlusplaani alusel (õpetaja suunamisel)
- eristab ja nimetab tundaõpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma
- kirjeldab õpitud loomade ja lindude välimust ja nende elutegevuse seost aastaajaga (kuni 5-sõnaliste lihtlausetega)
- mõistab termomeetri näitu
- toob välja õpitud põhjuslikke seoseid looduses
- loetleb kuude nimetusi ja teab nende järgnevust
- nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid eluta looduses, taime- ja loomariigis; ilmastikus
- loetleb taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias
- nimetab meie metsades kasvavaid leht- ja okaspuuid ning nende mõningaid kasutusvõimalusi

4. klassi lõpuks õpilane

- viib iseseisvalt läbi lihtsamaid loodusvaatlusi ja täidab vastavat tabelit (juhendamisel)
- võrdleb loodusobjekte ja -nähtusi võrdlusplaani alusel
- kirjeldab võrdlemise põhjal lihtlausetega kuni kolme objekti
- jälgib õpetaja suunamisel demonstratsioonkatsetes ja laboratoorsetes töödes toimuvat ja kirjeldab seda
- rühmitab õpitud taimi ja loomi erinevate tunnuste alusel
- teab looduse jagunemist elus ja eluta looduseks, nende omavahelist seost
- eristab kultuurtaimi ja toob näiteid
- nimetab kodukohas enamlevinud kultuurtaimede nimetusi ja nende kasvamise iseärasusi
- loetleb taimede eluks vajalikke tingimusi
- nimetab ja toob näiteid õhu, vee ja mulla peamistest omadustest
- nimetab vee ja õhu saastumise olulisi põhjusi ja saastumise vältimise/vähendamise võimalusi
- otsustab termomeetri näitude järgi, kas tegemist on vee/õhu soojenemise või jahtumisega
- selgitab aastaegadele iseloomulikke muutusi soojus- ja valgustingimustest lähtuvalt
- hindab õpetaja abiga kohaliku keskkonna seisundit

5. klassi lõpuks õpilane

- nimetab kodukoha inimeste tegevusalasid, teenindusasutusi ja suuremaid ettevõtteid
- tunneb ära Eesti Vabariigi sümbolika
- tunneb ära iseloomulike tunnuste järgi ja oskab nimetada kodukoha veekogusid, pinnavorme, asulaid
- orienteerub (liigub) kodukohas, juhatab vajaduse korral võõrale teed
- leiab kaardilt Eesti ja näitab kodukoha asukohta Eesti kaardil
- nimetab ja näitab kaardil põhiilmakaari
- tunneb ära ja nimetab kodukoha metsa, sood, põldu, veekogu, maavarasid
- eristab küla, alevit, linna, nimetab mõnd Eesti linna

Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6. klassi eesmärk on luua süsteemne kujutus kodukoha (maakonna) geograafiast ja loodusest. Peamised teemavaldkonnad on järgmised: pinnavormid, veekogud, kliima ja selle muutused, taimed, loomad, inimtegevuse seos loodusega.

Kõikide teemade puhul pööratakse tähelepanu objektide ja nähtuste rühmitamisele oluliste tunnuste alusel (nt madalsood ja rabad, nende olulised tunnused), allrühmade moodustamisele (loomad, kodu- ja metsloomad, vee- ja maismaaloomad, liha- ja rohusööjad loomad).

7. klassis käsitletakse nimetatud teemasid Eesti ulatuses, pööratakse tähelepanu erisustele sõltuvalt piirkonnast ja elukeskkonnast.

Keemia ja füüsika elemente käsitletakse seoses loodusnähtuste ja inimtegevusega (muldade ja maavarade keemilised ja füüsikalised omadused, ehitusmaterjalide omadused, muldade väetamine jne).

Teadvustatakse põhjus-tagajärg-seoseid eluta looduse ja eluslooduse nähtuste vahel (nt taime- ja loomaliikide seos elukohaga – toitumine, eluase, asulate paiknemine jne).

Peamised töövormid on tund, õppekäik ja vaatlus. Tundides sooritatakse lihtsaid katseid, võimaluse korral kasutatakse õppefilme.

Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised, kogemused. Uus teema esitatakse 6.–7. klassis peamiselt suuliste lühitekstide, vestluste ja vaatluste ning näitvahendite abil, tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Teadmisi süstematiseeritakse skeemide ja/või tabelite abil. Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist (nt *Segamini kasvavad okas- ja lehtpuud – s.o segamets*).

Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6. klassi lõpuks õpilane

- märkab oma ümbruses toimuvaid muutusi ja kirjeldab neid
- jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise
- loeb lihtsaid plaane ja kaarte; koostab plaane (abiga)
- tunneb ära pinnavormide kujutised füüsilisel kaardil, teab pinnavormide olulisi tunnuseid; eristab jõge, järve, merd, saart, poolsaart
- iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades)
- eristab eluta ja elusa looduse objekte
- täidab ja kirjeldab abiga õppejooniseid ja skeeme, mis võimaldavad mõista õppeinfos sisalduvaid seoseid (nt õppejoonis: *vee ringkäik looduses*)
- teab põhi- ja vaheilmakaari; määrab kompassi abil põhiilmakaari (õpetaja juhendamisel)
- kirjeldab vett erinevas olekus ja toob välja vee oleku muutumise tingimused ning mõistab vee tähtsust inimese elus
- teab õhu tähtsamaid omadusi; loeb, märgib ja mõõdab vee ning õhu temperatuuri

7. klassi lõpuks õpilane

- kasutab õppetekste teabe kinnistamiseks, täpsustamiseks ja ülesannete täitmiseks
- kasutab teabe leidmiseks õpetaja abiga Eesti eri kaarte (füüsiline, administratiivne, loomastik/taimestik, kliima jne)
- nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest
- teab, millest sõltuvad Eesti ilmastikutingimused
- põhjendab mulla ja selle kaitsmise vajadust
- nimetab Eesti peamisi põllumajandus- ja tööstusharusid ning valmistatavat toodangut
- kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine)
- põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

8. klassis luuakse kujutlus Euroopa loodusest ja 9. klassis maailma loodusest võrreldes Eestiga. Vastavalt süvendatakse teadmisi ka Eesti loodusest: kuuluvus soojusvöötmesse ja loodusvööndisse, sarnased ja erinevad pinnavormid, taime- ja loomaliigid, inimrassid, kliima sarnasus ja erinevus maailmas. Oluline on orienteerumine kaardil ja gloobuse kui Maa mudeli teadvustamine. Omandatakse teadmised Eesti seostest Euroopa ja maailmaga (inimtegevus, transport, kaubavahetus) ja globaalprobleemidest (loodushoid Eestis, Euroopas ja maailmas, riikide erinev suhtumine).

Õppevormid on samalaadsed 6.–7. klassis kasutatavatega. Suureneb tekstide kasutamise osatähtsus teadmiste hankimisel. Omandatakse oskus otsida iseseisvalt loodusloolist teavet õppeja teabekirjandusest, Internetist. Kogu õppetegevus on suunatud tervikliku kujutluse loomisele maailma loodusest. Terviklik kujutlus sisaldab ühtlasi teadmisi füüsikast ja keemiast.

Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

8. klassi lõpuks õpilane

- leiab loodusloolist teavet atlastest ja kaartidelt
- võrdleb Eesti ja Euroopa loodust ja geograafiat
- näitab ja nimetab kaardil Euroopa riike (õpitu ulatuses)
- nimetab Euroopa loodusvööndeid ja toob näiteid enamlevinud taimede ja loomade rühmade esindajatest Euroopa loodusvööndites
- nimetab Eesti ja Euroopa tähtsamaid maavarasid ning metalle ja mittemetalle õpitu ulatuses
- eristab tahkeid aineid vedelikest nende peamiste omaduste alusel: ruumala säilimine, kuju/vorm
- toob näiteid keemiliste reaktsioonide kohta
- nimetab eriliigilisi valgusallikaid ja järjestab need energiasäästu järgi
- mõistab, milliseid ohtusid kätkeb kiire liikumine
- kirjeldab ja toob näiteid igapäevaelust kehade vastastikusest mõjust ning jõudude rakendumisest (elastsus, hõrdejõud, üleslükkejõud, raskusjõud)
- kirjeldab heli ja müra tunnuseid
- põhjendab turvavöö kinnitamise vajadust.

Põhikooli lõpetaja

- leiab loodusloolist teavet ja mõistab seda õpitu ulatuses (teatmeteosed, atlased, kaardid jm)
- nimetab ja näitab kaardil mandreid, maailmajagusid ja ookeane
- toob näiteid ilma muutumise põhjustest Eestis
- rühmitab loomi ja taimi erinevatel alustel, nimetab enamlevinud rühmi ning mõnda nende esindajatest loodusvööndites
- toob näiteid erinevate organismide omavahelistest seostest looduses
- eristab füüsikalisi nähtusi keemilistest nähtustest, mõistab nende ilmumise tingimusi ja/või kasutamise võimalusi praktilises elus
- kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete toimimist, käsitseb ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu, teab eesliidete *kilo-*, *detsi-*, *senti-* ja *milli-* tähendust ning teisendab pikkuse, pindala ja ruumala mõõtühikuid
- kirjeldab elamu elektrikilbis paiknevaid seadmeid ja nende otstarvet, oskab võtta vooluarvesti näitu, järgib elektriseadmete kasutamise ohutusnõudeid
- on teadlik kiirgusallikate ohtlikkusest, tunneb ära kiirguse ohu märgi; teab, kuidas end kaitsta kiirguse eest
- kirjeldab Päikesesüsteemi (Päike, planeedid: Maa tüüpi planeedid, hiidplaneedid, nende orbiidi kuju, kaaslased, planeetide paiknemise järjekord)
- tunneb säästliku eluviisi ja looduskaitse põhimõtteid, keskkonna- ja energiasäästu vajalikkust

AJALUGU

Õpetuse eesmärgid

Ajalooõpetuse kaudu toetatakse õpilase suutlikkust teha valikuid ja mõista oma vastutust ühiskonna ees. Ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane

- tajub aja kulgu ja oma elu lugu läbi põlvkondliku järjepidevuse
- teadvustab sotsiaalse ja looduskeskkonna muutumist ajas
- teab oluliste ajalooliste sündmuste põhifakte (mis?, kus?, millal?)
- mõistab sündmustevahelisi ajalisi ning põhjus-tagajärg-seoseid
- teab, et minevik on olnud muutuv ja väga mitmekesine
- teab lugusid oma tuttavate täiskasvanute elust
- omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja tänapäeva arengusuundadest
- teab ja väärtustab kombeid ja traditsioone oma kultuuris
- aktsepteerib teisi rahvusi ja kultuure ning on avatud nende tundmaõppimisele
- leiab infot erinevatest teabeallikatest ja oskab hinnata erinevate teabeallikate usaldusväärsust
- tajub ja tunneb üldinimlikke väärtusi ja moraalinorme
- tunneb ja järgib jõukohaselt üldisi õigusnorme ning demokraatia põhimõtteid
- väärtustab Eestimaad oma kodumaana ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist

Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

Ajalooõpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloos osalejast. Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu. Toetatakse lapse isiklikele kogemustele ning eelnevatele teadmistele ja ettekujutustele, kesksel kohal on nende aktualiseerimine ja süstematiseerimine. Otstarbekas on „oma ajaloo” (eluloo) koostamine näiteks vanematelt ja vanavanematelt saadud teabe põhjal.

Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja kujutlusvõimet. Uut teemat käsitlema asudes selgitatakse välja õpilase eelteadmised, et vältida võimalike väärkujutluste kinnistumist ja uute kujunemist. Õppetöös tuleb vastata kõigile ajalooalastele küsimustele ning vestluse käigus jälgida aktiivselt õpilaste ettekujutuste arengut.

6. klassis omandatakse teadmisi õpilaskeskse lähiümbruse kohta. 7. Klassis keskendutakse juba laiemalt Eesti ajaloo tundmaõppimisele. Väga oluline on ajaloo õpetamisel muuseumide, ajalooa seotud paikade ja mälestiste külastamine ning minevikku kajastavate filmide vaatamine.

Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6. klassi lõpuks õpilane

- tunneb huvi oma perekonnaga seotud minevikusündmuste vastu
- teab, et kodukoht ja elutingimused on ajaloo käigus muutunud
- tajub mineviku ja oleviku seoseid
- mõistab „põlvkonna” olemust
- mõistab ajalist järgnevust ajateljel, omab üldist ettekujutust kodukoha ajaloo perioodidest

7. klassi lõpuks õpilane

- nimetab vanaaja olulisemaid kultuurisaavutusi
- selgitab õpitava ajaloo perioodiga seostuvaid olulisemaid põhimõtteid
- nimetab tähtsamat muinasajast ja selle perioodidest (kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg)
- selgitab üldisi fakte Eestist ja tema naabermaadest muinas- ning keskajal
- kirjeldab kõige üldisemal kujul keskaja olemust
- nimetab keskaja tähtsamaid leiutisi ja avastusi

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

8. ja 9. klassis keskendutakse Eesti ajaloo õppimisele seoses Euroopa ja maailma ajalooga. Euroopas ja maailmas toimunud sündmusi käsitletakse eeskätt Eesti ajaloo paremaks selgitamiseks ja ilmestamiseks. Ajalooõpetuse puhul seni olulisena rõhutatud põhimõtetele lisandub 8.–9. Klassis vajadus pöörata tähelepanu otsestele ja kaudsetele põhjuslikele seostele.

8. klassi ajalooõpetuses lähtutakse kontsentrisuse põhimõttest. Taotluseks on tuua selgelt esile seosed varemõpitu ja -kõnelduga, et võimaldada sel moel äratundmistunde tekkimist.

Võimaluse korral korraldatakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, näidatakse filme, mis kajastavad minevikus toimunud sündmusi jne. Rõhutatakse, et Euroopas toimunud sündmused on tugevasti mõjutanud Eestis toimunud sündmusi (sõjad, revolutsioonid, tootmissuhete muutused jms). Ajateljele kantakse Euroopas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.

9. klassis üldistatakse seni Eesti ja Euroopa ajaloo kohta õpitut, paigutades selle maailma ajaloo konteksti. Ajateljele kantakse kogu maailmas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.

Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

8. klassi lõpuks õpilane

- selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestis kuni Esimese maailmasõja lõpuni
- nimetab Euroopa ja maailma uusaja tähtsamaid sündmusi, mis on mõjutanud Eesti ajalugu
- tunneb huvi Eesti mineviku vastu Euroopas
- teab, et Euroopas toimunud sündmused on oluliselt mõjutanud Eesti ajalugu
- kirjeldab, kuidas majanduslikud ja ühiskondlikud muutused on mõjutanud inimeste elukorraldust
- teab, et inimeste teadmised on arenenud suhtlemises teiste rahvastega
- mõistab sõdade erisust seoses ajaperioodiga
- kõrvutab ajateljel mõningaid olulisi Eestis ja Euroopas toimunud sündmusi
- tunneb ajaperioodi iseloomulikke tunnuseid

Põhikooli lõpetaja

- tunneb huvi Eesti riigi mineviku vastu
- teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi
- omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost
- mõistab, et eri ajastute kultuuri-, teaduse- ja tehnikasaavutused on olnud edasiviivaks jõuks riikide (ka Eesti) arengus
- teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes
- kujutab ajateljele toetudes ette maailmas toimunud olulisemaid sündmusi
- nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna
- kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda
- väärtustab oma kodumaad ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist

INIMESEÕPETUS

Õpetuse eesmärgid

Inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane

- tunneb oma keha ning mõistab inimese kasvamise/arenemisega seotud muutusi ja vastutust (nt seksuaalsuse olemus ja sellega seotud vastutus, töövõime jne)
- hoolitseb iseenda ja kaaslaste tervise eest (isiklik ja pere hügieen, tervislikud eluviisid, esmaabi); väldib ennast ja teisi kahjustavat käitumist
- märkab ja mõistab kaaslaste ning iseenda emotsionaalseid seisundeid, käitumisviise; oskab neid hinnata ja nendega toime tulla
- hoiab puhtust ja korda; orienteerub eluasemega seotud küsimustes, omandab teadmised ja oskused majandamiseks, koduse elu korraldamiseks
- otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi ja teeb enda jaoks optimaalseid valikuid
- tunneb huvi ümbritseva ühiskonnaelu vastu
- järgib olmesuhtlemiseks vajalikke sotsiaalseid nõudeid ja käitumisetiketti
- tunneb olmesuhtlemiseks vajalikke kodanikuõigusi ja –kohustusi

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

1.–2. klassis on inimeseõpetuse põhisisuks lähiümbruse märkamine, selle teadvustamine (suhtes MINA ja MEIE) ning sotsiaalse kompetentsuse arendamine. Lapsi õpetatakse tegutsema koos, matkides ning eeskuju järgi, kujundatakse nende baassõnavara ja -lausungimalle ning elementaarseid (olme)suhtlusoskusi (teise inimese kuulamine, ütluste mõistmine ja nendele reageerimine (vastusrepliigid dialoogis), dialoogi alustamine ja jätkamine tuttavas situatsioonis jms).

Peamisteks õppeviisideks on näitlikustatud praktiline tegevus (dramatiseering, eseme- ja tegevuspildid), õppevestlus ning praktiline harjutamine (sh õppekäik, didaktiline mäng).

Suurt tähelepanu pööratakse ühis- ja koostegevuse (laps □□õpetaja, laps □□laps(ed)) oskuste kujundamisele. Õpetaja ülesandeks on luua situatsioonid, kus tegevus jaotub mitme isiku vahel. Laste verbaalset aktiivsust tõstetakse pidevalt: kasutatakse suunavaid repliike ning küsimusi (*Mida tegid? Mida hakkad tegema?*), harjutatakse oma ja kaaslaste tegevuse kommenteerimist, toimingu verbaliseerimist pärast selle sooritamist ja elementaarset planeerimist. Ühistegevuse põhjal antakse objektiivne, motiveeriv tagasiside lapse ja kogu rühma tegevusele ning saavutustele.

Igas tunnis tegeldakse (koos)mängimise õpetamisega. Mänguõpetuse eesmärgiks on, et lapsed oskaksid sihipäraselt sisustada oma vaba aega ning hiljem aktiivselt osaleda õppetegevust toetavates rollimängudes: mängida süžeeaga mängu (nii üksi kui ka mitmekesi), korraldada koostegevust, kasutada mängus esemete asendajaid, luua kujuteldavaid situatioone. Mänguoskuste kujundamise eesmärgil viiakse tundides läbi erinevat liiki õppemänge (süžee mängud, reeglitega mängud) ja dramatiseeringuid. Õpetatakse (mängu)asjade kasutamist ja hoidmist, mängus osalemist, reeglitest kinnipidamist, mängu algatamist, rollide ja vajalike mänguasjade jagamist jne. Mänguõpetus toimub osatoimingute kaupa: tegevuste ettenäitamine ja matkimine, tuttava tegevuse valik sõltuvalt situatsioonist/rollist. Kui mõnel lapsel piirduvad mänguoskused esemetega manipuleerimisega, alustatakse mänguasjade kasutusviiside õpetamisest.

Võrdlevate situatsioonide ja illustatsioonide (joonised, fotod) toel õpetatakse märkama ja eristama (*puhas/must-, meeldib / ei meeldi-* jne tasandil) ümbritsevate esemete, ruumide ja inimeste (sh iseenda) esteetilist välimust; õpetatakse eristama isiklikke, võõraid ja ühiseid esemeid, neisse heaperemehelikult ja turvaliselt suhtuma ning neid kasutama (sh kaaslastega jagama). Õpetaja juhendamisel otsitakse võimalusi ning vahendeid esemete, ruumide ja iseenda esteetilise välimuse parandamiseks, kujundatakse valitud vahendite praktilisi kasutamisoskusi. Samuti õpetatakse märkama ja eristama eakaaslaste käitumisviise, harjutatakse etiketikäitumist

(tervitamine, palumine, tänamine, eakaaslase ja täiskasvanu poole pöördumine, võimalik keeldumine jne). Inimeseõpetuse tundides õpitut rakendatakse teiste ainete tundides ja vabal ajal (nt tervitamine, pea kammimine jne).

Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

1. klassi lõpuks õpilane

- nimetab oma lemmiktegevusi küsimuste toel
- vastab dialoogi repliigile, alustab dialoogi oma soovide ja vajaduste väljendamiseks
- kirjeldab ennast, nimetades oma nime, kooli, klassi, kodu asukohta, õdede-vendade ja vanemate nimesid
- väärtustab kodu ja perekonda
- kirjeldab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes
- teab oma kohustusi kodus
- osaleb ühistes (õppe)mängudes ja suudab meeldetuletamisel mängureeglitest kinni pidada
- hindab kaaslaste tegevusi meeldib / ei meeldi-tasandil ning õppesituatsioonis õige / valetasandil
- hoolitseb isikliku välimuse ja hügieeni eest (kammib juukseid, peseb käsi ja hambaid, kasutab tualetti)
- märkab õpetaja suunamisel ümbritsevate esemete välimust, esemete ja ruumide puhtust ning korrashoidu
- teab Eesti lipu värve nende õiges järjestuses
- nimetab nädalapäevi, ööpäeva osasid ja aastaagu õiges järjestuses
- teeb vahet endale ja teistele kuuluvate asjade vahel
- korrastab õpetaja juhendamisel oma töölauda ja lähiümbrust
- teab, kuidas ohutult sõiduteed ületada, ja käitub vastavalt
- kirjeldab ühissõidukisse sisenemise ja väljumise korda

2. klassi lõpuks õpilane

- tavasituatsioonides suhtlemisel tervitab, palub, tänab, vabandab
- teab oma vanust, sünnipäeva ja kodust aadressi
- alustab ja jätkab dialoogi tuttavates situatsioonides
- kutsub õpetaja suunamisel kaaslasti tuttavat (õppe)mängu mängima, valib ja jagab rolle ning mänguasju
- nimetab näoilmele ja hääletoonile vastava emotsiooni (4 erinevat)
- hindab õpetaja abiga kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale-, meeldib / ei meelditasandil
- tunneb ära situatsiooni, kus kedagi kiusatakse
- kirjeldab ja järgib õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevaste tegevuste käigus, nohu/kõha korral (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms)
- nimetab illustratsioonidele toetudes vajalikke toidukordi ja tervisele kasulikke toite
- käitub söögilauas viisakalt (palub, tänab, räägib vaikse häälega, hoiab puhtust)
- kirjeldab üksteisega arvestamise võimalusi peres
- selgitab lähemaid sugulussuhteid
- teab oma vanemate ja koolitöötajate ameteid
- määrab aega täistundides
- kirjeldab ja väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks
- eristab oma, võõrast ja ühist asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta
- väärtustab ausust asjade jagamisel
- teab sagedasemaid ohtusid kooliteel liiklemisel ja võõraste inimestega suhtlemisel, oskab pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

3.–5. klassis kujundatakse jätkuvalt õpilaste oskust märgata ja eristada oma lähiümbrust (selle esemeid, nähtusi, sündmusi, tegevusi jms); tutvustatakse ja õpetatakse väärtustama rahvuskombeid, -traditsioone (rõhuasetus pere ja kodukoha traditsioonidel). Läbivalt tutvustatakse elukutseid ja nende esindajate põhitegevust (nt kaupluse teema juures müüja tegevus jne).

Tegevus- ja suhtlussituatsioonides tegeldakse isiksuseomaduste ning ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisnormide kujundamisega: õpetatakse märkama – eristama – mõistma igapäevaseid situatioone (sh ohuolukordi), verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendusviise, tundeid jms; täiendatakse ühis- ja koostegevuse oskusi (sh hoolivat ja teisi arvestavat suhtumist, vastutus- ja kohusetunnet); harjutatakse etiketikäitumist. Pere ja koduga seotud teemade käsitlemisel selgitatakse õpilastele laste ning vanemate vastastikuseid õigusi-kohustusi.

Järjepidevalt kujundatakse (täiendatakse) õpilaste sotsiaalset teadlikkust ning verbaalset aktiivsust: õpetatakse (abivahendite toel) kirjeldama ja hindama kaaslaste ning iseenda tegevus- ja käitumisakte (sh mõistma ja nimetama eesmärke, tingimusi, põhjuseid ja tagajärgi, käitumisaktis ilmnevaid iseloomujooni jne), õpetatakse planeerima (sh parandama) edasist tegevust/käitumist. Harjutatakse suhtlemist ja koostegevuse reguleerimist dialoogis (kutse koostegevusele, vastused küsimustele ja teadetele, dialoogi alustamine küsimuse ja teatega, nõustumine-loobumine, alternatiivne ettepanek).

Teemade käsitlemisel kasutatavatest aktiivõppemeetoditest on suurem osatähtsus praktilistel tegevustel ja õppekäikudel, eetilise sõnumiga lühipalade lugemisel ja analüüsimisel.

Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

3. klassi lõpuks õpilane

- nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja mille poolest erineb teistest
- väärtustab iseennast ja teisi
- alustab ja jätkab dialoogi (küsimus – vastus, teade – küsimus, kutse koostegevusele, nõustumine, loobumine)
- hindab ning vastandab õpituatsioonid oma ja kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale-, meeldib / ei meeldi-tasandil
- kirjeldab viisakat käitumist koolis, külas ja koduümbruses
- kirjeldab kava abil sünnipäevapeo kulgu
- kirjeldab näoilme ja hääletooni järgi kaaslaste 4–6 emotsiooni
- nimetab oma keha puhtuse ning välimuse eest hoolitsemise võimalusi – vahendeid ja vajalikkust
- kirjeldab tervet ja haiget inimest
- teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud
- teadvustab oma enesetunnet ja teavitab sellest kaaslast
- kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport
- kirjeldab oma perekonda: pere suurus, andmed pereliikmete kohta (nimi, vanus, tegevus)
- kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad
- väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres
- nimetab oma kohustusi peres
- tunneb Eestimaa sümboleid (lipp, vapp, hümn; suitsupääsuke, rukkilill)
- väärtustab Eestit – oma kodumaad
- jutustab oma ja pereliikmete tegevusest pühade tähistamisel (5–6 lauset)
- määrab aega täis- ja pooltundides
- kirjeldab positiivseid vaba aja veetmise võimalusi

- kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti
- palub ohuolukorras ja õnnetusjuhtumi korral abi (sh kasutada telefoni, valida hädaabi numbrit)

4. klassi lõpuks õpilane

- nimetab ning võrdleb oma ja sõprade vaba aja tegevusi, huvisid
- väärtustab iseennast ja teisi, väärtustab oma soolist kuuluvust
- analüüsib ühisvestluses situatsioonide, oma ja kaaslaste käitumisaktide ning emotsionaalsete seisundite põhjuseid ja tagajärgi
- osaleb üksteise tegevust reguleerivas dialoogis (*teade – teade*)
- jälgib kaasõpilaste tegevust ja vajaduse korral abistab neid
- tunneb õpituatsioonis konfliktsituatsiooni ning mõistab, millistel juhtudel on vajalik sellest täiskasvanule/õpetajale teatada
- kirjeldab õpilase tervist tugevdavate ja nõrgestavate tegurite ja harjumuste mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele
- nimetab oma lähisugulasi ja selgitab abistavate küsimuste toel kodu ja perekonna tähtsust oma elus
- väärtustab oma kodukohta, nimetab kodukoha rikkusi ja tunneb ära sümbolid
- hoiab koolis ning kodus puhtust ja korda
- kirjeldab pühade tähistamise kombeid oma perekonnas
- määrab aega veerandtunnise täpsusega ning seostab seda tegevustega õpilase päevakavas
- hangib koostegevuses teavet koolistendilt ja ajalehe kuulutustest
- mõistab töö vajalikkust ja väärtuslikkust
- planeerib täiskasvanu abiga oma taskuraha kulutamist
- sorteerib klassis tekkivaid olmejäätmeid
- kirjeldab igapäevaseid turvalise käitumise viise (liiklemine kooliteel, jalgrattaga sõitmine, tulekahju vältimine, käitumine veekogu juures ja metsas)

5. klassi lõpuks õpilane

- märkab ja mõistab erisusi oma ja kaaslaste tegevustes, arvamustes
- osaleb koostegevuses erinevat tüüpi dialoogides (*teade – küsimus – vastus* jne)
- kirjeldab oma käitumist toimunud konfliktsituatsioonis
- kirjeldab plaanile toetudes ning analüüsib ühisvestluses oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumisakte (soovid, tingimused, põhjus, tagajärg)
- kirjeldab oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi ning teab hoolitsematuse tagajärgi
- kirjeldab uimastite (alkoholi ja tubaka) mõju õppimisvõimele ja käitumisele
- kirjeldab ühisvestluses oma pere traditsioone
- määrab aega minutilise täpsusega ning koostab õpetaja abiga endale otstarbeka ajakulutusega päevakava
- otsib koostegevuses teavet pilt-teatmeteosest
- teadvustab reklaamide eesmärke
- mõistab oma kohustusi ja vastutust seoses õppetööga
- teadvustab oma nõudmiste/soovide sõltuvust vajadustest ja pere sissetulekust
- kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ning koolis
- nimetab olmejäätmete käitlemise viise kodus majapidamises
- kirjeldab ja teadvustab pürotehnika väärkasutuse ning pommiähvarduse tegemisega kaasnevat tagajärgi

Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.–7. klassis täiendatakse õppetegevuse käigus jätkuvalt õpilaste sotsiaalseid suhtlemis- ja käitumisoskusi. Õpetaja poolt organiseeritud suhtlussituatsioonides (dialoogis ja polüloogis) harjutatakse teabe esitamist ja küsimist, väljendusvahendite mõistmist ja kasutamist sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest ja -normidest (st suhtluspartnerite soovide, kavatsuste jms erinevad väljendusviisid), erinevate seisukohtade (sh vastandlike) mõistmist ja väljendamist, oma arvamuste selgitamist/kaitsmist. Oma ja kaaslaste tegevuse kohta tagasiside andmisel suurendatakse õpilaste verbaalset aktiivsust, kujundatakse avaliku esinemise esmaseid oskusi: toimub individuaal- ja rühmatööde tulemuste esitlemine, kommenteeritakse ja hinnatakse iseenda ning kaaslaste tegevus-, käitumis- ja suhtlusakte. Üksikute aktide hindamiselt jõutakse tervikuni; õpilasi juhatakse leidma seoseid tegevus-, suhtlus- ja käitumisakti komponentide vahel, tegema järeldusi. Praktiliste ja tekstis kirjeldatud situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate strateegiatele, motiividele ja kavatsustele; olukordade tingimustele, tulemustele ja tagajärgedele. Õpetatakse leidma situatsioonidele alternatiivseid lahendeid ning esitama soovitusi kaaslastele.

Suhtlemis- ja terviseetemade käsitlemisel pööratakse tähelepanu õpilaste arengulistele muutustele organismis ja käitumises (suhtlemine ja käitumine vastassugupoolega, noormehe ja neiu rollid eri situatsioonides jms) ning vaimsele ja sotsiaalsele tervisekasvatusele (eneseanalüüs ja positiivne mõtlemine; nõustamis- ja abivõimalused jms).

Alustatakse ettevalmistust iseseisvaks majandamiseks, teadliku ja säästliku tarbija kujunemiseks. Võrreldakse teenuseid–kaupu (otstarve, hind, vajadus, pakendiinfo jms), õpitakse eristama ja arvestama oma soove ning võimalusi, planeerima oma tegevusi.

Õppetegevuses kasutatavatest aktiivõppemeetoditest domineerivad eetilise sõnumiga palade lugemine ning analüüs ja praktilised tegevused (rühmatööd, rollimängud jms). Tegevustes luuakse probleemsituatioone, otsitakse neile lahendusi. Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT-vahendeid.

Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6. klassi lõpuks õpilane

- märkab ja jätab suhtlemisel meelde kaaslaste seisukohti, eristab kohast käitumist/suhtlemist kohast käitumisest/suhtlemisest
- võrdleb ja hindab õpetaja suunamisel enda ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ja käitumist (eesmärk, tingimused, põhjus–tagajärg)
- kasutab tuttavates olukordades suhtlemissituatsioonist, -partnerist ja -eesmärgist sõltuvaid variatiivseid väljendusviise
- mõistab vabandamist kui oma süüst/eksimusest arusaamist ja kahetsemist
- kirjeldab ning hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms)
- omab ettekujutust inimese organismi üldisest ülesehitusest, tunneb joonisel inimfiguuris ära elutähtsad organid
- nimetab ebatervisliku toitumise võimalikke tagajärgi, oskab valida erinevate toitude hulgast tervisele kasulikke
- teadvustab ja aktsepteerib murdeeaga seotud muutusi oma organismis ja käitumises, mõistab arengu individuaalsust
- hoolitseb oma välimuse eest ja valib olukorrale vastavad rõivad
- kirjeldab uimastite mõju organismile ja käitumisele
- koostab õpetaja juhendamisel kodu korrashoiuga seotud tegevuste plaani (tööde järjekord, vahendid, tööjaotus)
- hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (Internet, meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid)
- oskab kasutada kodukoha ühistranspordi sõiduplaane

- mõistab telefoni otstarbeka kasutamise vajalikkust
- nimetab kodukeemia pakenditel olevate piktogrammide tähendusi, teab kodukeemia väärkasutuse tagajärgi ja nende ennetamise võimalusi
- kirjeldab peamisi tule- ja veeohutuse nõudeid ning käitumisstrateegiaid vastavate õnnetusjuhtumite korral

7. klassi lõpuks õpilane

- selgitab ja kaitseb õpetaja suunamisel oma seisukohti, mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust/erinevust, oskab reageerida kohatule käitumisele
- teadvustab oma positiivseid ja negatiivseid iseloomujooni (3–4), oskab õpetaja suunamisel nimetada negatiivsete omaduste parandamise võimalusi
- kirjeldab ja hindab plaani abil oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (motiivid, tingimused, tulemused; reageerimine (eba)õnnestumisele jms)
- oskab teha kaaslastele (sh vastassugupoole esindajatele) ettepanekuid ning vastata positiivsetele/negatiivsetele ettepanekutele situatsioonile vastavaid moraalnorme ja käitumisetiketti arvestades
- väärtustab lähisuhetes hoolivust, abistamist ja lugupidamist
- mõistab seksuaalelu alustamisega seotud vastutust
- oskab uimastitega seotud situatsioonides ütelda „ei” ning vajaduse korral abi kutsuda
- kirjeldab, kuidas hoolitseda oma tervise eest (toitumine, kehaline aktiivsus, tervist kahjustavate tegevuste vältimine, rahvameditsiin, arstiabi)
- koostab kodu korrashoiu ja vaba aja sisustamisega seotud tegevuste plaani (tegevuste ajaline järjekord, oma soovide ja võimalustega arvestamine)
- hangib õpetaja juhendamisel teavet teistelt inimestelt ning teabetekstidest; edastab plaani abil kaaslastele teavet
- nimetab sidepidamise viise tänapäeval ja minevikus, kasutab otstarbekalt nüüdisaegseid sideteenuseid (kirjavahetus, telefon, Internet)
- teadvustab internetisuhtluses valitsevaid ohte ning mõistab, millist informatsiooni enda või teiste kohta on sobilik ja turvaline avaldada
- mõistab ja oskab kirjeldada töö tähtsust (tulemus, eesmärk, tingimused)
- oskab nimetada oma pere olulisemaid sissetuleku- ja kuluallikaid
- kirjeldab jäätmete individuaalseid ja ühiskondlikke käitlemisvõimalusi ja –viise
- demonstreerib õpitu situatsioonis hädaabi numbrile helistades täpse teabe andmist

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

Õppetegevuses rakendatakse ja täiendatakse eelnevatel aastatel omandatud suhtlemis- ja käitumisetiketialaseid teadmisi/oskusi. Tähelepanu pööratakse seejuures soolise küpsemise ja iseseisva elu alustamisega seotud rollikäitumisele. Harjutatakse vestluspartnerilt täiendava teabe küsimist, erinevate ja vastandlike arvamuste kuulamist ja eristamist ning kokkulepete saavutamist vaidlustes (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine, loobumine, eksimuste ja väärkäitumise tunnistamine). Kujundatakse oskust hinnata oma ning kaasinimeste individuaalset ja rühmakäitumist (põhjus-tagajärg-seosed, otstarbekus, vastavus ühiskonnainormidele).

Teemade käsitlemisel tutvustatakse eri eluvaldkondadega seotud õigusakte, ühiskonnaliikmete õigusi ja kohustusi (sh selgitatakse igapäevaste õiguste, vabaduste ja kohustuste ühetaolisuse printsiipi), kujundatakse oskusi teha otstarbekaid ja vastutustundlikke valikuid/otsuseid. Õpilastele tutvustatakse ja õpetatakse kasutama teabeallikaid, nõustamis- ja kriisiabi võimalusi, kujundades seeläbi harjumusi ning oskusi otsida, küsida, kasutada elus vajaminevat teavet ja abi. Perekonnaõpetuse ühe osana pööratakse tähelepanu vanema rollile oma lapse kasvatamisel: tutvustatakse lapse arengutingimusi, eakohaseid arendavaid tegevusi ja vahendeid (kehalised tegevused, mängud ja mänguasjad, raamatud jms); õpetatakse lapsega koos mängima ja

tegutsema. Väiksematele mängude õpetamist ja koosmängimist saavad õpilased harjutada vahetundidel, kooli üritustel.

Tundides kasutatavatest aktiivõppemeetoditest on eelistatud praktilised õppused (sh rollimängud), ühised arutelud ja diskussioonid, milles otsitakse lahendusi/vastuseid probleemsituatsioonidele ja kõlbelistele dilemmadele. (Lisa)õppematerjalina kasutatakse trüki- ja elektroonilisi teabeallikaid, nõuandekirjandust (ajakirjandus, käsiraamatud) jms. Harjutatakse tekstidest teabe hankimist ning selle suulist ja kirjalikku edastamist (sh märkmete tegemist, konspekterimist).

Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

8. klassi lõpuks õpilane

- arvestab ühistegevuses suhtluspartnerite erinevate (sh vastandlike) arvamustega, saavutab õpisisituatsioonis õpetaja juhendamisel kokkuleppeid lahkarmuste korral
- annab hinnangu oma ja kaaslaste käitumisviiside kohasusele situatsioonis; pakub õpisisituatsioonis lahendusi pingeolukordadele; reageerib kohaselt sobimatule käitumisele
- kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpisisituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi
- nimetab peremudeleid ja kirjeldab pereliikmete rolli perekonnas
- leiab infot nõustamis- ja kriisiabi võimaluste kohta kodukohas või selle lähiümbruses, kirjeldab, kuidas ja millal pöörduda õiguskaitseorganite poole
- teab ja otsib olulisi infoallikaid tervise teabe ja -abi saamiseks
- väärtustab lähisuhteid, oskab suhet alustada ning teab, kuidas suhteid hoida
- mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles
- eristab lubatud ja lubamatut seksuaalkäitumist
- kirjeldab oma tervislikku seisundit, oskab pöörduda abi saamise eesmärgil arsti poole (vastuvõtt, kojukutse, hädaabi)
- selgitab riie hooldusmärkide tähendusi
- mõistab uimastite omamise, tarbimise ja levitamisega seotud riske ja vastutust
- hangib teavet teistelt inimestelt ning õpetaja juhendamisel teabeallikatest ja –tekstidest
- oskab kasutada lihtsamaid pangateenuseid
- teadvustab oma võimete, teadmiste ja oskuste tugevusi/nõrkusi
- nimetab võimetekohase elukutse omandamise võimalusi
- suhtleb tavaolukordades adekvaatselt (kuulab vestluspartnerit, esitab küsimusi, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele, tunnistab oma eksimusi ja väärkäitumist); reageerib adekvaatselt kohatule käitumisele enda ja teiste suhtes
- hindab oma ja kaaslaste käitumise otstarbekust tavaolukordades ning vastavust ühiskonnainormidele, käitub vastavalt
- eristab ja nimetab illustratsioonidele toetudes elundeid/elundkondi, nende põhifunktsioone ning kirjeldab nende tervishoiu põhitõdesid
- demonstreerib õpisisituatsioonis peamisi esmaabivõtteid
- kirjeldab peamisi tervist tugevdavaid ja toetavaid tegureid, tervishoiu- ning sotsiaalsüsteemi teenuseid
- teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega
- teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus
- teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet
- kirjeldab imiku ja väikelapse arendamise tingimusi ning hooldamise võtteid

- mõistab inimtegevuse peamiste ressursside (aeg, teadmised/oskused, töö, raha) tähtsust oma elus; oskab planeerida ressursside täiendamise/kulutamisega seotud tegevusi
- oskab küsida teavet kaasinimestelt, kasutada teabetekste ja teatmikke
- kirjeldab eluaseme omandamise, sisustamise ning hooldamisega seotud vajadusi, võimalusi, ohtusid ja kohustusi
- hindab nõustaja suunamisel adekvaatselt oma võimeid, teadmisi, oskusi, jätkuõppevõimalusi ja -tingimusi ning teeb enda jaoks sobivaima karjäärivaliku
- teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana, nimetab info ja abi saamise võimalusi tööõigusega seotud küsimustes
- mõistab lepinguta töötamise ja ümbrikupalgaga seotud riske ja negatiivseid tagajärgi
- tunneb tööotsimisel ära inimkaubandusele viitavad märgid, teadvustab ohte ning kirjeldab õiget käitumist inimkaubanduse ohvriks sattumise korral.

MUUSIKAÕPETUS

Õpetuse eesmärgid

Muusikaõpetusega taotletakse, et õpilane

- tunneb rõõmu musitseerimisest
- omandab muusika kuulamise kogemuse
- laulab ja esineb pingevabalt
- rikastab oma tundeelu muusikaelamuse kaudu
- kujundab muusikalist maitset

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

Muusikaõpetuses pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega.

Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu, tutvutakse kiire ja aeglase; rõõmsa ja kurva muusikaga. Helivältusi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega, meloodia kõrguse muutusi tähistatakse tajutavate käeliigutuste või joonistega tahvlil.

Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd.

Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

1. klassi lõpuks õpilane

- teeb vahet kõrgel ja madalal helil
- teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal
- tunneb rütmivorme TA, TI-TI, plaksutab neid kaasa
- liigub lihtsa muusika rütmis
- mängib õpitud rütme tuttavatel rütmipillidel
- tunneb ära Eesti hümnid, käitub hümnid laulmise ajal õigesti
- osaleb õpitud laulumängude mängimisel, hoiab rivi ja sõõri

2. klassi lõpuks õpilane

- teeb vahet pikal ja lühikesel helil ja reageerib nendele erinevalt
- eristab kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõlalisest
- tunneb helipikkusi ja rütmivorme TA, TI-TI, paus (ühelöögiline), mängib õpitud rütme tuttava laulu saateks kaasa
- laulab lihtsama regilaulu kooriosa
- laulab peast mõnda lastelaulu
- mõtleb välja liigutusi tuttavates laulumängudes

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

3.–5. klassis pööratakse tähelepanu laulmisele ning liikumisele muusika rütmis (liigutused kehaga, käega, liikumine ruumis).

Rütmipillide tegemiseks kasutatakse käepäraseid looduslikke materjale, nende valmistamisel kaasatakse vanemate klasside õpilasi.

Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldeprobleeme. Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule. Tutvustatakse Eesti hümnit, õpetatakse seda kaasa laulma. Laulusõnade mõistmiseks tehakse koostööd eesti keele õpetajaga.

Sotsiaalset suhtlemist ja kaaslastega arvestamise oskust kujundatakse laulumängude abil. Muusikatunnis õpitud laulu- ja tantsumänge soovitatakse mängida ka teistes ainetundides ning klassi- ja koolipidudel.

Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

3. klassi lõpuks õpilane

- teab peast 3–4 lastelaulu
- laulab tuttavat laulu võimalikult selge diktsiooniga ja õige kehahoiuga vaikselt/valjusti
- tunneb tuttavas laulus rütmivältust TA-A, reageerib sellele keha liikumisega
- tähistab käega viibates kaheosalist taktimõõtu
- tunneb kuulatud muusikapala iseloomu (kurb, rõõmus; aeglane, kiire)
- tunneb hümnit, laulab esimest salmi kaasa
- teab mõnda rahvakalendri tähtpäevadega seotud rahvalaulu, osaleb nende laulmisel (mardi- ja kadriklaulud)
- mängib paarides laulumänge („Me lähme rukist lõikama” vm)

4. klassi lõpuks õpilane

- laulab peast 5–6 laulu vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga, muudab laulmise ajal hääle tugevust
- tunneb 3-osalist taktimõõtu, seostab seda valsi rütmiga
- teeb vahet marsil ja valsil, valib õige liikumisviisi
- tunneb rütmivältust TA-A-A, tunneb selle ära õpitud laulus
- mõistab terminite *valss*, *orkester*, *orkestrijuht* tähendust
- eristab puhkpillide mängu keel- ja löökpillide mängust
- laulab Eesti hümnit (laululehelt)
- mängib laulumänge (sh paaride vahetusega)

5. klassi lõpuks õpilane

- laulab peast 5–6 laulu, laulab vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga
- teeb vahet 2- ja 3-osalisel taktimõõdul
- lahendab lihtsamaid rütmiväljendeid 2/4 taktimõõdus
- tunneb tuttavas laulus rütmilise TAI-RI, imiteerib seda mingil rütmipillil
- saab aru väljenditest *valjust*, *vaikselt*, *valjenedes*, *vaibudes* ja muudab oma hääle tugevust vastavalt
- iseloomustab kuulatud muusikat: vaikne, vali, rõõmus, kurb
- teab mõnd eesti heliloojat, nimetab mõnd lastelaulu
- laulab kaasa Eesti hümnit

Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

Õpetegevuses tuginetakse kujunenud oskustele, esmaseks ei ole muusika täpne produtseerimine, vaid muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine. Arendatakse rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi.

Pööratakse tähelepanu rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida, arendatakse soovi osaleda kultuuriüritustel.

Õpetaja suunamisel kuulatakse ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat. Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi-kommunikatiivseid võimalusi.

Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6. klassi lõpuks õpilane

- tunneb õpitud rütmstruktuure lauludes, muusikas
- eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält, nimetab koori häälerühmi
- tunneb levinumaid rahvalaule, rahvalaulu liike
- laulab regilaulu, teab regilaulu esitamise traditsioone
- tunneb eesti olulisemaid rahvapille (nii välimuse kui ka kõla järgi), teab nende nimetusi
- teab mõningaid olulisemaid fakte eestlaste laulu- ja tantsupeost
- tunneb ja eristab duur- ja moll-helilaadi

7. klassi lõpuks õpilane

- tunneb ja võrdleb uuemat ja vanemat rahvalaulu
- tunnetab rõhulist osa $\frac{3}{4}$ rütmis, seostab seda vastavate liigutustega
- oskab nimetada hääle- ja kooriliike
- eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält, nimetab neid
- teeb muusika kuulamisel vahet kooriliikidel, nimetab neid
- tunneb rahvapille, nimetab neid
- teab, mis on häälemurre, tunneb häälehoiu põhimõtteid ja rakendab neid häälemurde perioodil

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

Arendatakse edasi laste individuaalseid muusikalisi võimeid, korraldatakse üritusi esinemiskogemuste andmiseks (laul ning pillimäng; esinemine solistina, ansamblis, kooris).

Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis.

Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi.

Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

8. klassi lõpuks õpilane

- laulab peast 5–6 laulu
- laulab pingevabalt, laulab õige hingamise ja selge diktsiooniga
- tunneb taktimõõte 2/4, 3/4, 4/4. Oskab lahendada neis rütmiülesandeid
- tunneb helivältusi ja rütme TA, TI-TI, TAI-RI, TIRI-TIRI, TI-TIRI, TIRI-TI, TA-A, TA-A-A, TA-A-A-A ja pause
- on tutvunud viiuli- ja bassivõtmega
- tunneb järgmisi muusikžanre: *oper, operett, muusikal, ballett, sümfoonia*
- teab pillirühmi sümfooniaorkestris
- on tutvunud tähtnimetustega
- on tuttav nüüdismuusikaga

Põhikooli lõpetaja

- laulab pingevabalt tuttavaid lihtsa meloodiaga laule
- nimetab õpitud levinumaid muusikapalu
- on omandanud muusika kuulamise ja musitseerimise kogemuse
- tunneb ja suudab kaasa koputada levinumaid rütmistruktuure (2/4, 3/4, 4/4)
- väärtustab eesti rahvamuusikat ja oskab nimetada eesti rahvapille

KUNSTIÕPETUS

Õpetuse eesmärgid

Kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane

- kasutab töövahendeid ja -materjale eesmärgipäraselt, ohutult ja säästvalt
- vaatleb ning võrdleb oma ja kaaslaste loomingut, iseloomustab kunstiteoseid, kasutades õpitud teadmisi ja erialast sõnavara; väljendab oma eelistusi ja selgitab seisukohti
- tunneb rõõmu oma kunstilisest tegevusest ja selle lõpptulemusest
- tunneb huvi kunstiteoste ja eesti kultuuripärandi vastu, väärtustab enda ja kaasinimeste loomingut

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

Õppetöös tegutsetakse koos õpetajaga, matkides ning eeskuju järgi. Ühistegevuses õpitakse omandatud oskuste piires sooritama ülesannet ja teostama enesekontrolli

- vaadeldakse ümbritsevaid esemeid ja näidiseid, valitakse töövahendid ja -materjalid, valmistatakse ette töökoht
- täidetakse õpiülesanne
- jälgitakse töö lõpuleviimist ja soorituse puhtust, korrastatakse oma töökoht

Õppeviisidest on esikohal praktiline harjutamine ja didaktilised mängud. Praktiliste tööde teemad valitakse vastavalt õpilaste teadmistele ja kogemustele (mängud, mänguasjad, muinasjutud, salmikesed jms). Kunstitööde ainekku leiab teistest õppeainetest, eelkõige lugemise ja loodusõpetuse teemadest. Kunstiõpetuse tunnis aktiveeritakse olemasolevad teadmised esemete/olendite tunnustest ning kasutatakse neid kujutiste loomisel.

Õppeülesannete järjestamisel lähtutakse põhimõttest liikuda ruumiliselt kujutiselt tasapinnalisele (kõigepealt volitakse eset, seejärel tehakse temast joonistus). Ülesannete täitmisel toetutakse mitmesugustele näitvahenditele, mille abil täpsustatakse esemete/olendite tunnuste taju. Õppeülesandeid sooritatakse paari- või enamatunniliste tsüklitena, et töövõtet/tehnikat paremini kujundada/kinnistada. 1.–2. klassi kunstiõpetuse tundides omandatakse esmased töö- ja korraharjumused; õpitakse tundma töövahendeid, -materjale (sh jääkmaterjale) ning kasutama neid ohutult ja säästlikult; omandatakse esmased kunstialased oskused.

Intellektipuuetege laste kunstilise eneseväljenduse oskused võivad olla väga erineval tasemel. 1.–2. klassi õpilaste loomingulist eneseväljendamist piiravad tajukujutluste vähesus ja/või ebatäpsus, kõne alaareng ning motoorne kohmakus. Seetõttu kaasneb kunsti- ja teiste ainete õpetusega nende valdkondade arendamine.

Õpilaste tunnetustegevus toetub valdavalt praktilisele tegevusele ja lähiümbruse tajumisele. Õpetaja suunamisel õpitakse tajutavaid objekte eri meeltega (nägemine, kuulmine, haistmine, kompimine) vaatlema ja võrdlema, eri tunnuste alusel järjestama ja rühmitama. Tajukujutluste kujundamise/laiendamise eesmärgil õpetatakse märkama objekti värvust ja kuju ning oma töödes sobimatut (st reaalsusele mittevastavat) värvust ja kuju vältima. Teemat sissejuhatavat vestlustes tutvustatakse kujutatava objekti loomulikku keskkonda, inimtegevust (sh toimingute järjekorda). Vestlus toetub praktilisele tegevusele, piltide vaatlusele, seeriapiltide järjestamisele vms (nt porgand kasvab peenral, lapsed koristavad saaki, laps sööb porgandit). Lisaks kujutlustele keskkonnast arendatakse oskust moodustada ja kasutada lauseid, laiendatakse sõnavara (sh emotsioone väljendavad omadussõnad nt *Poiss tegi lumememme. Ta naerab. Ta on rõõmus.*).

Praktilisi harjutusi sooritatakse töövahenditeta (joonistamine käe/jalaga õhus, laual, põrandal) ja erinevate vahenditega (kriidid, pliiaatsid, pintsel jt). Kujundatakse õiget kehaasendit, pliiaatsi jms hoidu ja käesurvet. Harjutusi sooritatakse õpetaja loetud rütmisalmide saatel. Esmased töövahenditega harjutused tehakse suurtel pindadel: tõmmatakse jooni tahvlile ja A-3 formaadis paberile; värvitakse suuremaid pindu (nt suur ring) jne. Järk-järgult muutuvad tööformaadid ja värvitavad pinnad väiksemaks – nendel töötamine nõuab õpilaselt suuremat mootorset vilumust. Õpetatakse joonistama/maalima üksikobjekte ja objektide rühmi ettevalmistatud taustale või

värvilisele paberile, esialgu orientiiride (eri kuju ja suunaga punktiirjoonte ülejoonistamine, punktide ühendamine) ja šabloonide abil. Tunnetustegevuse arenedes kujutatakse objekte silueti ja joone abil. Kujundatakse värvimisoskust (sh pliiatsi- ja pintslihoid, käesurve teadlik reguleerimine, kujutise kontuuri jälgimine).

Tegevuse käigus õpitakse kuulama ja mõistma suulisi lihtkorraldusi, osalema dialoogis. Tegevuse verbaalne kommenteerimine ja kokkuvõtete tegemine on valdavalt õpetaja pädevuses. Õpilasi ärgitatakse õpetaja ütlust kordama ning lõpetama. Tegevuste käigus suunatakse õpilasi viisakalt abi paluma ning kaaslastele abi osutama. Kunstiõpetuse tundides kasutatakse ja kinnistatakse teistes ainetes (eesti keel, matemaatika, loodusõpetus, tööõpetus) omandatud sõnavara: tajutavaid tunnuseid (värvus, suurus, kuju, pinnaomadused) ja ruumisuhteid väljendavad sõnad, rühmanimetused (*koduloomad, mööbel* jne). Õppetegevuse jõukohastamise eesmärgil jälgitakse märgitud õppeainetes omandatavaid teadmisi ja oskusi (nt geomeetriliste kehade tundmist ja nimetamist õpilastelt ei nõuta, voolimisel kasutatakse eakohast sõnavara: *vooli pall* jne). Kunstiaine-alasest sõnavarast omandatakse sel etapil kasutatavate töövahendite ja materjalide nimetused ning tegusõnad (*joonistan, rebin* jne).

Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

1. klassi lõpuks õpilane

- tunneb ära ja nimetab õpitud värvusi
- kujutab esemeid/olendeid orientiiride abil
- valmistab ette ja korrastab õpetaja juhendamisel oma töökoha
- täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostevuses, eeskuju ja näidise järgi

2. klassi lõpuks õpilane

- tunneb (nimetab) kasutatavaid töövahendeid ning –materjale
- leiab paberilehel ja pildipinnal otsitava (õpetaja juhendamisel)
- kujutab kõrvutiasetsevad sarnaseid figuure väiksemana ja suuremana
- võrdleb 2–3 tajutava tunnuse alusel (värvus, kuju, suurus) näidiseid ja valminud kujutisi õpetaja suunamisel
- valmistab ette ja korrastab õpetaja suunamisel oma töökoha
- täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostevuses, eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

Õpitakse tegutsema plaani järgi. Esialgu on selleks õpetaja koostatud tegevuskava (algoritm). 5. klassis hakatakse ühistegevuses ise plaani koostama ning selle täitmist jälgima. Enesekontrollioskusena õpitakse oma tööd vaatlema ning võrdlema näidisega ja kaaslaste töödega.

Ühe osa tunnist moodustavad illustreeritud kunstivestlused. Vestluste läbiviimisel arvestatakse põhimõtet *lähemalt kaugemale*, st tutvutakse esmalt lähiümbruse/kodukandi kunstiga.

Õpitakse kasutama eri väljendusvahendeid; seostama kujutatavaid objekte paberilehel ja edasi andma figuuride eri asendeid. Sel etapil harjutatakse kujutatavale sobiva tausta loomist.

Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, objektide osalist kattumist, kujutise suuruse visuaalset (optilist) vähenemist kauguses. Vaadeldakse ja kirjeldatakse oma ja kaaslaste kunstitöid. Õpilaste töödest korraldatakse klassis ja koolis näitusi. Võimaluse korral külastatakse kunstinäitusi (sh õpilastööde näitusi väljaspool kooli).

Suureneb kasutatavate töövahendite ja -materjalide hulk (kattevärvide kõrval võetakse kasutusele akvarellid). Joonistamisel-maalimisel kasutatakse võimalikult erinevaid tööformaate.

Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

3. klassi lõpuks õpilane

- kasutab ohutult töövahendeid ja –materjale
- kujutab loomi (jt elusolendeid) neile iseloomulikus asendis
- märkab õpetaja suunamisel esemete ja figuuride detaile, täiendab kujutist
- järgib mustri rütmi
- võrdleb ja iseloomustab õpetaja suunamisel kahte kujutist tajutavate tunnuste alusel, väljendab kujutiste paiknemist pildiruumi
- korrastab oma töökohta
- täidab kunstiõpetuse ülesandeid eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi

4. klassi lõpuks õpilane

- kujutab inimest paigal asendis
- jälgib pinna katmisel kujutise kontuuri
- segab põhivärvidest II astme värvid (värvuste tabeli eeskujul)
- kujutab esemeid kahel horisontaalsel abijoonel (ees, taga)
- voldib paberit eeskuju järgi

5. klassi lõpuks õpilane

- kasutab õpitud tehnikaid kunstitööde loomiseks
- kujutab inimest liikumises
- tõstab oma töödes tegelasi ja objekte esile suuruse, asukoha ja värvi valiku abil
- väljendab osalise kattumise abil esemete ja figuuride paiknemist üksteise suhtes ees- ja tagapool, keskel
- võrdleb oma ja kaaslaste töid (leiab peamised tegelased/objektid, toob esile sarnasusi ja erinevusi)
- osaleb vestlustes rahvuskultuuri ja -kunsti teemadel (kodukandi rahvariided jne)

Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

Alustatakse tutvumist visuaalse kunsti liikide ja väljendusvahenditega. Tutvutakse kunstivaldkondadega seotud elukutsetega, st isikute ja nende põhitegevusega (nt skulptor, arhitekt, restauraator jne). Õpitakse märkama kunstiilminguid lähiümbruses ning käituma niisugusel viisil, et see ei kahjustaks loometööd ja kultuuriväärtusi.

Õppeülesandeid sooritatakse mitmetunniliste tsüklitena, milles vahelduvad eri iseloomuga tööd. Õppeülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele.

6.–7. klassis kujuneb õpilastel analüütilis-sünteesiline tajumise võime, mis võimaldab teadlikumalt vaadelda ja võrrelda objektide visuaalseid karakteristikuid (vormi, suurussuhteid, paiknemist ruumis, varju, värvinüansse jne). Õpitakse ruumilist kujutamist tasapinnal. Modelleeritakse eri materjalidest skulptuure, rõhuasetus on detailidel ja kujunduselementidel. Joonistustes on põhirõhk inimese kujutamisel võimalikult õigestes proportsioonides, erinevas töö- ja elukeskkonnas.

Võetakse kasutusele suuremat osavust nõudvad töövahendid (sirkelid, lõikenoad), õpitakse neid kasutama tehnoloogiliselt õigesti, säästlikult ja ohutusnõudeid arvestades.

Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6. klassi lõpuks õpilane

- kasutab töövahendeid ja -materjale tehnoloogiliselt õigesti, otstarbekalt ja säästvalt
- arvestab inimese täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta sellel
- kujutab temaatilistes töödes värvide abil tegevuse aega ja kohta
- loob kujutatavale sisult ja vormilt sobiva tausta
- väljendab kujutatava suuruse muutumise abil selle paiknemist pildiruumis ees- ja tagapool
- kujundab oma lähemat ümbrust (stend, klassiruum)
- tunneb ja liigatab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, graafika)

7. klassi lõpuks õpilane

- leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese ameti olulisi tunnuseid (keskkond, riietus, töövahendid) ning väljendab neid temaatilistes töödes
- segab ja kasutab maalimisel värvide eri toone
- loob eri vahenditega mitmesuguseid pinnamustreid
- teeb kollaaži
- tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, arhitektuur, graafika)
- mõistab originaali, reproduktsiooni ja võltsingu olemust
- märkab kujunduselemente keskkonnas

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

Suureneb kunstivestluste osa praktilise töö tundides. Õpitakse tundma tuntumaid kunstnikke, vaadeldakse ja kirjeldatakse õpitud oskuste piires nende teoseid. Näidete varal õpitakse eristama kunstiliike ja eri ajastute -stiile. Saadavad teadmised seotakse õpilaste kogemustega (filmides nähtu, reisil kogetu). Harjutatakse visuaalse teabe otsimist (pilt-teatmeteostest, Internetist) ning selle kasutamist loomingulise töö eeskujuna või lähtepunktina.

Harjutatakse jooniste ja skeemide mõistmist; tõuseb ruumilise kujutamise osakaal. Suunatakse vaatlema inimeste kehakeelt ja miimikat ning seda kujutama.

Kunstiõpetuse ülesannete täitmisel pööratakse tähelepanu töövahendite ja -materjalide tehnoloogiliselt õigele kasutamisele. Õpitakse kasutama käe kindlust ja täpsust nõudvaid tehnikaid (nt paljundusgraafika).

Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

8. klassi lõpuks õpilane

- leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese vanust ja näoilmeid kõige enam iseloomustavaid tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töödes
- eristab õpetaja suunamisel pildi koloriiti, oskab seda kirjeldada
- kujundab ornamenti (sh rahvuslikku), nimetab selle traditsioonilisi ja nüüdisaegseid kasutusvõimalusi
- eristab etenduses esinevaid eri kunstiliike (visuaalne kunst, muusika, liikumine)
- eristab kultuurinähtusi ja kunstiliike (sh karikatuur, šarž, grafiti).

Põhikooli lõpetaja

- kasutab õpitud tehnikaid, töömaterjale ja -vahendeid, kujutamise ja kujundamise viise
- kujutab inimest eri vanuses, meeleolus, asendis ja tegevuses
- märkab suuremaid kompositsiooni- ja proportsioonivigu
- kirjeldab kunstiteoseid õpitud oskuste piires ja põhjendab oma eelistusi
- väärtustab kunstiloomingut (oma ja kaaslaste tööd)

KEHALINE KASVATUS

Õpetuse eesmärgid ja õpitulemused

Kehalise kasvatus eesmärkide ning õpitulemuste puhul lähtutakse põhikooli riiklikus õppekavas sätestatud kehalise kasvatus õppeaine eesmärkidest ning sama vanade laste õpitulemustest, võttes arvesse lihtsustatud õppel olevate õpilaste arenguvajadusi ja õppetöö rõhuasetusi.

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

Kehalise kasvatus kaudu õpetatakse ühistegevuses kontakteerumist, korralduste täitmist ja abi küsimist. Laps suunatakse vastama küsimustele, mis puudutavad füüsilise pingutusega seotud enesetunnet. Selle etapi eesmärk on õpetada last oma keha tunnetama. Arendatakse orienteerumist keskkonnas. Kehaline kasvatus lõimitakse eesti keele ja matemaatika õpetamisega (ruumisuhete tajumine, objektide ja nende kujutiste eristamine, kasutatavate spordivahendite ja nende nimetuse kokkuviiimine, kirjelduse järgi äratundmine jne). Harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi, õpitud oskuse piirides ka suulise korralduse järgi.

Lapse harjutusvara põhineb igapäevaelus kasutatavail liikumisviisidel, liigutustel ja asenditel ning vahendite käsitlemisega seotud tegevustel. Üldarendavad harjutused ja mängud on oma iseloomult dünaamilised, soodustades liikumisaparaadi arenemist ja avaldades mõju kõikidele lihasgruppidele. Tundide käigus omandatakse algteadmised oma rühi ja liigutuste kontrollimiseks. Primaarne on osavuse, liigutuskoordinaatsiooni, kiiruse ja tasakaalu arendamine, kujundatakse ka elementaarsed korra- ja hügieeniharjumused.

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

Kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi. Õpetatavad harjutused (kõnd, jooks, hüpped, visked, ronimine, roomamine) on nende oskuste kujundamise teenistuses. Alustatakse kehaliste harjutuste tehnika õppimise ning ujumise algõppega.

Innustatakse liikuma ja õppima kõike uut, mis seotud erinevate füüsiliste tegevuste ning harjutustega. Kehalise ja motoorse arengu seisukohast on väga tähtis motiveerida õpilasi süsteemseks kehaliseks aktiivsuseks – treeninguks. Uute liigutuste õppimisel ei arene üksnes luuja lihaskond, vaid sellest protsessist võtab osa ka kesknärvisüsteem. Oluline on õpilaste motoorika arendamisega koos pöörata tähelepanu ka kognitiivsele ja sotsiaalsele emotsionaalsele arengule.

Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.–7. klassis arendatakse ja täiustatakse õpilaste kehalisi võimeid ning kujundatakse liigutusvõimused, arvestades murdeast lähtuvaid ealisi ja individuaalseid iseärasusi. Jätkatakse erinevate harjutuste tehnika õppimist, kusjuures õpilaste iseseisvus tõuseb (ülesannete täitmine esitatud plaani järgi, iseseisev tegevusplaani koostamine ja enesekontroll). Pööratakse tähelepanu sellele, et õpilased tunneksid tervislike eluviiside põhitõdesid ja järgiksid neid, mõistaksid kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestaksid nendega ühistegevustes, kujundaksid kehakultuuriga tegelemiseks vajalikke tahtemadusi (sihikindlus, otsustavus, julgus, visadus, püsivus, kannatlikkus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime).

Positiivse enesehinnangu kujunemisel on individuaalne lähenemine väga oluline. Tunnis omandatud oskuste ja teadmiste toel suunatakse õpilasi iseseisvalt harjutama ja sportima.

Tutvustatakse spordieetika nõudeid (aus võistlus, võistlusmäärustest kinnipidamine, vastase austamine).

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

Süsteemiseeritakse ja teadlikustatakse praktilisi sportlikke oskusi, kinnistatakse teadmisi tervislikest eluviisidest, püütakse tekitada huvi ja motivatsiooni edaspidiseks iseseisvaks kehakultuuriharrastuseks.

Kujundatakse hoiak järgida ausa mängu põhimõtteid ja spordieetika nõudeid. Tutvustatakse erinevaid spordialasid, Eesti olümpiavõitjaid, tuntumaid sportlasi.

TÖÖÕPETUS

Õpetuse eesmärgid

Tööõpetusel on põhihariduse lihtsustatud õppekava alusel õpetatava lapse arengus ja eluks ettevalmistusel täita oluline roll. Tööõpetuse kaudu omandab laps ainekavas fikseeritud baasoskused, lapsel kujuneb hoiak ja harjumus tööd teha ning teadvustub tööprotsess. Laps hakkab oma tegevust planeerima ja õpitud oskuste puhul ka enesekontrolli sooritama. Tööõpetus aitab õpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kes suudab ja tahab teha võimetekohast tööd.

Tööõpetusega taotletakse, et õpilane

- omandab vajalikud oskused ning tööharjumused eluks, võimetele vastavaks tööks ja harrastusteks
- teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana
- õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama materjale, töö- ja tehnilisi vahendeid
- õpib töötama suulise ja kirjaliku instruksiooni järgi
- õpib töötama teksti ja elementaarsete tööjooniste toel
- omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks, arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõuetega
- õpib oma tööd kavandama, plaani järgi sooritama, kontrollima ning hindama
- arendab loovust ja esteetilist maitset
- õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuseomadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt
- õpib hindama tööd ning iseennast teatud elukutse omandamise seisukohalt
- on võimeline omandama kutseharidust

Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

Kujundatakse üldisi õpioskusi: oskust vaadelda, võrrelda, kuulata, küsimustele vastata, täita suulisi lühikorraldusi. Õpilasele õpetatakse töövahendite õiget ja ohutut kasutamist, kujundatakse korraharjumusi, oskust oma tööd lõpule viia.

Oluline on arvestada tundide korrektsioonilise suunaga. Kõikides tundides arendatakse tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju, mootorikat, kõne mõistmist ja suulist väljendusoskust käelise tegevuse kaudu. Kujundatakse oskust eristada objekte ja nende kujutisi kuju, suuruse ja värvuse järgi, tajuda materjale, tunda ja valida töövahendeid töövõttest ja – eesmärgist lähtuvalt. Õpilasi suunatakse märkama ilu enda ümber.

Ülesandeid täidetakse valdavalt koostegevuses, eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi. Omandatakse rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise ja voltimise oskused.

Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

1. klassi lõpuks õpilane

- tunneb õpitud kasutatava materjali ära (paber, plastiliin, savi, looduslik materjal jms)
- joonistab šablooni abil kujundeid
- rebib paberit eesmärgistatult
- lõikab silma järgi ning kontuuri (sirgjoon) mööda paberitükke ja ribasid
- liimib paberit
- voldib paberilehe pooleks ja neljaks ning ruudu diagonaalselt pooleks
- voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid

2. klassi lõpuks õpilane

- tunneb ja nimetab õpitud materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, riie, lõng, looduslik materjal jms)
- kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks (läbi ühe ja kahe punkti)
- teeb voltimise teel lihtsamaid esemeid
- joonistab šablooni abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab
- lõikab õhukest riidet silma järgi
- kasutab õpitud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine, pigistamine jms) sõltuvalt eesmärgist

Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskuju järgi. Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

Omandatakse mõõtmise, märkimise, lõikamise (tükeldamise), ühendamise, viimistlemise oskused.

Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

3. klassi lõpuks õpilane

- nimetab kasutatud materjalide omadusi: rabe, õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev (suunamisel)
- valib töövõtteid lähtuvalt materjalist: paberi rebimine, lõikamine ja voltimine, savi voolimine erinevate võtetega
- kasutab šablooni
- kasutab materjali ökonoomselt
- valmistab voltimise teel lihtsamaid kujundeid
- mõõdab paberil pikkusi täissentimeetrites
- lõikab kääridega mitmesuguseid kujundeid paberist, õhemast kartongist ja riidest
- paneb niiti nõelasilmast läbi
- tikib eelpistet
- õmbleb riidele kahe auguga nõopi
- torkab naaskliga auke
- valmistab tähtpäevalisi ruumikaunistusi

4. klassi lõpuks õpilane

- teeb punumistöid (palmik, järjehoidja)
- lõikab šablooni abil kartongist ja riidest kujundeid
- teeb meisterdamistöid erinevatest materjalidest
- paneb niidi nõelasilmast läbi ja teeb sõlme

- teeb käsitsi lihtõmblust
- teeb üleloomispistet
- õmbleb riidele kannaga nõöpi
- käsitseb heegelnõela
- heegeldab alg- ja ahelsilmust
- käsitseb naasklit, haamrit ja naelu
- kasutab materjali ökonoomselt
- kaunistab tähtpäevadeks ruumi
- hindab oma tööd esteetilisest ja praktilisest küljest

5. klassi lõpuks taotletavad õpitulemused

Käsitöös õpilane

- tikib üherealisi pisteid
- heegeldab alg-, ahel- ja kinnissilmuseid, heegeldab edasi-tagasi ridadena; tunneb heegeldamise ja kudumise õpitud tingimärke
- määrab varraste ja lõnga omavahelist sobivust
- koob parem- ja pahempidiseid silmuseid edasi-tagasi ridadena
- traageldab väljalõigatud detaile
- õmbleb lihtõmblust, ühekordset palistust ja kahekordset palistust
- õmbleb riidele kannaga ja kannata nõöpi
- viimistleb valminud töid (õpetaja abiga)

Kodunduses õpilane

- koristab klassiruumi ja oma tuba, valib sobivad koristusvahendid
- hoiab korras oma kooliriided
- valmistab lihtsamaid toite
- katab laua vastavalt menüüle
- täidab elementaarseid lauakombeid
- kaunistab klassiruumi ja oma kodu tähtpäevadeks

Puidutöös õpilane

- kasutab joonlauda esemete mõõtmisel
- märgib toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni, ringjooni ja kaari
- järkab puitliistust etteantud pikkusega detaile
- saab jõhvsaga, võnksaega ja elektrilise tikksaega kõverjoonelisi kujundeid
- viimistleb pinda viili ja lihvpaberiga
- ühendab puitdetaile liim-, kruvi- ja naelliite abil

Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

Taotletakse, et õpilane

- mõistab töö vajalikkust ja suudab iseseisvalt rakendada õpitud oskusi
- küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda
- õpib töö planeerimisel kasutama verbalseid tööjuhendeid
- omandab õpitoimingute struktuuri – orienteerub ülesandes, kavandab oma tegevust, teostab selle, kontrollib ja hindab tulemust näidisega võrdlemise teel

Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6. klassi lõpuks taotletavad õpitulemused

Käsitöös õpilane

- kavandab ja valmistab lihtsaid esemeid
- valib tikkimiseks sobivaid materjale ja töövahendeid
- tikib kaherealisi pisteid
- heegeldab ringselt
- koob ringselt
- koob sokki
- käsitseb õmblusmasinat ja õmbleb sellega
- õmbleb kahekordset palistust ja kahekordset õmblust
- õmbleb pealeõmmeldud taskut
- viimistleb erinevates tehnikates töid

Kodunduses õpilane

- hoiab korras ning kaunistab kodu
- korrastab ja hooldab oma rõivaid
- valib toiduaineid ja valmistab lihtsamaid toite
- teab tervisliku toitumise põhimõtteid
- käitub toitu serveerides ja lauas olles viisakalt

Puidutöös õpilane

- hõveldab antud mõõtmetega nelikantliistu, silindrit ja koonust
- märgib ja töötleb baaspindu, rist- ja keeltappi
- puurib avasid akutrelliga ja puurpingil
- ühendab puitdetalle liim-, kruvi- ja tappliitega
- viimistleb valmistatud esemeid: toonib (peitsib), pahteldab ja värvib

7. klassi lõpuks taotletavad õpitulemused

Käsitöös õpilane

- kavandab ja valmistab lihtsaid esemeid
- tikib pinnakattepisteid: mähk-, rist-, narmaspiste tikandid
- loeb lihtsamaid heegelskeeme ja koekirju
- heegeldab ääre- ja vahepitse
- koob kinnast
- koob kahe eri värvi lõngaga
- käsitseb õmblusmasinat ja õmbleb sellega
- õmbleb tõmblukk-kinnist
- vahetab katkiläinud tõmblukku
- õmbleb sissevõtteid
- töötleb eseme alläärt
- teeb nõopauke, õmbleb riidele trukke, haake
- viimistleb ja hooldab valminud töid

Kodunduses õpilane

- kasutab lihtsamaid võtteid rõivaste korrastamisel
- kasutab triikrauda ning pesumasinat
- hooldab jalatseid
- valmistab iseseisvalt lihtsamaid toite

Puidutöös õpilane

- järkab puittoorikust detaile 45° nurga all
- märgib puittoorikule kõverjoonelise kontuuriga detaile
- mõõdab detaili läbimõõtu nihikuga ja kontrollib harkkaliibriga
- märgib ja töötleb rööptappe
- puurib avasid silinder- ja reguleeritava puuriga
- saeb kõverjoonelisi kontuure tikksae ja lintsaega
- kinnitab puittooriku treimiseks treipingi tsentrite vahele ja metalltooriku padrunisse
- treib puidust silindrilisi ja astmelisi detaile

Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

Tööõpetuse kaudu valmistatakse noorukeid ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul. Omandatakse oskus töötada pikema perioodi vältel, täites õpitud jõukohaseid ülesandeid.

Süvendatakse oskust ise oma tööd kavandada ja kontrollida.

Rakendatakse eelmistel aastatel omandatud oskusi, suunatakse õpilast õpitu ulatuses valima ja kasutama sobivaid töövahendeid ja omandatud töövõtteid.

Antakse ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest, kujundatakse valmisolek nende jätkamiseks. Tutvustatakse käsitöösõkustele toetuvaid elukutseid.

Õpetatakse kasutama kirjalikke juhendeid, skeeme, jooniseid, käsiraamatuid.

Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

8. klassi lõpuks taotletavad õpitulemused

Käsitöös õpilane

- kavandab käsitööeset, valib selle valmistamiseks sobivad materjalid ja töövahendid
- jäljendab mustreid ja kannab need riidele
- teeb pilutamise eeltöid ja tikib pilutikandit
- heegeldab skeemi järgi
- koob skeemide järgi erinevaid koekirju (palmikut, soonikut, poolpatenti)
- valmistab lõngast nõöpi
- käsitseb elektriõmblusmasinat
- õmbleb lihtsamaid volte, sirget passet, kraed
- leiab ja kopeerib lõikeid lõikelehelte
- viimistleb erinevates tehnikates töid
- parandab riideid

Kodunduses õpilane

- kasutab otstarbekalt taskuraha
- kujundab oma tuba
- juhindub pakendiinfost
- katab laua olenevalt ürituse eesmärgist
- valib ja kasutab erinevaid puhastusaineid
- valmistab toite mitmesugustest algmaterjalidest

Puidutöös õpilane

- loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid
- saab ja hõõveldab detaile puidutöötuspinkidel
- valmistab keeltappi, puurib (freesib) tapipesasid
- valmistab lihtsamaid mööbliesemeid (taburet, voodi)
- kõrvaldab puidurikkeid korkimisega
- valmistab ja kasutab puiduseotisi
- lõikab ümarpulki lõikepeaga
- treib keeruka kujuga detaile tsentrite vahel ja ketastoorikuid kinnituskettal

Põhikooli lõpuks taotletavad õpitulemused

Käsitöös õpilane

- valib tikkimiseks, kudumiseks, heegeldamiseks ja õmblemiseks vajaliku materjali, lisandid, töövahendid ning õige tehnoloogia
- jäljendab mustreid ja kannab neid riidele
- heegeldab skeemi järgi
- koob kindaid ja sokke
- koob kirjalist pinda ja lihtsamaid pitsilisi koekirju tingmärkide järgi
- määrab oma riiete suurusnumbri
- õmbleb volange
- võtab lõikelehelte lõike, paigutab lõiked riidele ja lisab õmblusvaru
- õmbleb lihtsamaid esemeid iseseisvalt (sirge seelik, lihtsalõikeline kleit)
- kasutab ainealast teabekirjandust
- loeb ja mõistab valmisriiete etikette, arvestab sellel esitatavat teavet
- hooldab erinevast materjalist rõivaid
- hooldab õmblusmasinat

Kodunduses õpilane

- korrastab tuba/korterit
- kasutab ja hooldab köögitehnikat
- valmistab toitu, järgides seejuures hügieeninõudeid
- oskab end ja oma peret otstarbekalt majandada
- oskab rakendada säästlikkuse põhimõtteid

Puidutöös õpilane

- planeerib puidu töötlemisel oma tegevust ja kontrollib selle tulemusi
- loeb tööjoonist ja elektriskeemi õpitud teadmiste/oskuste ulatuses
- mõõdab joonlaua, nihiku ja mõõdulindi abil eseme joonmõõtmed ja vajaduse korral tähendab neid lihtsa eskiisi kujul üles
- valmistab puidust või plastist detaile etteantud mõõtmeid arvesse võttes ja sobivaid puidutöövahendeid kasutades
- viimistleb puitsemeid toonimise, värvimise või lakkimisega
- ühendab puitdetaile liim-, nael-, kruvi-, polt-, pulk- või tappliitega
- teeb elementaarseid elektriinstallatsioonitöid
- remondib, restaureerib või renoveerib lihtsaid mööbliesemeid ja ehituslaudsepa tooteid